

ԼԻԲԱՆԱՆԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԵՐԻ ԵՎ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ (2008–2011)

2008–2011 թվականների Լիբանանի քաղաքական զարգացումներին կրկին բնորոշ էին պարբերական դարձած ճգնաժամերը և անկայուն իրավիճակը, ինչը հմտորեն փորձում էին օգտագործել մի շարք տարածաշրջանային և ոչ տարածաշրջանային ուժեր:

2008 թ. մայիսի 6–ին Լիբանանի աշխատավորների համադաշնության կազմակերպած գործադուլը վերաճեց զինված բախումների՝ կառավարության կողմնակիցների և ընդդիմադիր ուժերի՝ հիմնականում շիական «Հիզբալլահ» շարժման զինյալների միջև: Բախումները բռնկվեցին արևմտյան Բեյրութում, ապա ընդգրկեցին հյուսիսային Լիբանանը, Բեքաայի հովիտը և Լեռնալիբանանը: Նշենք, որ ընդդիմությունը շատ արագ իր վերահսկողությունը հաստատեց արևմտյան Բեյրութում և Լեռնալիբանանի որոշ շրջաններում: «Հիզբալլահի» զինված մարտիկները փակեցին նաև Բեյրութի միջազգային օդանավակայան և նավահանգիստ տանող մայրուղիները: Այս ամենին զուգահեռ երկրի կառավարության որոշմամբ պետական, մասնավոր և հասարակական հաստատությունների անվտանգության ապահովումը հանձնվեց բանակի զորամիավորումներին¹:

Մայիսի 5–ին Առաջադիմական սոցիալիստական կուսակցության (ԱՍԿ) ղեկավար Վալիդ Ջումբլաթը քննադատեց Իրանին, որն օգտագործում էր Լիբանանի միջազգային օդանավակայանը «Հիզբալլահին» զենք և զինամթերք մատակարարելու նպատակով²: Նշենք, որ իր վերահսկողությունը սահամանելու ընթաց-

¹ Hussein Abdallah, “Airport Shut, At Least 10 Injured as Mobs Do Battle in Capital”, <http://www.dailystar.com.lb>, 08.05.2008.

² “Myanmar Drags Feet on Letting in Aid Despite up to 65 Dead”, Agence France Presse (AFP), 08.05.2008.

քում երկրի բանակը դրսևորում էր խիստ զգուշություն բախումների մեջ ներքաշվելուց խուսափելու նպատակով: Նույն օրը՝ մայիսի 5-ին, Լիբանանի կառավարությունն ընդունեց երկու որոշում, որոնց համաձայն՝ պաշտոնանկ արվեց Բեյրութի միջազգային օդանավակայանի անվտանգության ծառայության ղեկավարը, ով ներկայացնում էր «Հիզբալլահը», ինչպես նաև վերահսկողություն սահմանվեց «Հիզբալլահի» հաղորդակցային ցանցի նկատմամբ³: Վերոնշյալ որոշումների ընդունումն էլ դարձավ զինված բախումների բռնկման պատճառը:

Ոչ պաշտոնական պայմանավորվածության համաձայն՝ թե՛ ընդդիմադիր, թե՛ կառավարամետ քրիստոնեական ուժերը, այդ թվում նաև լիբանանահայ քաղաքական կուսակցությունները՝ Հայ հեղափոխական դաշնակցությունը (ՀՅԴ), Սոցիալ-դեմոկրատական հնչակյան կուսակցությունը (ՍԴՀԿ) և Ռամկավար ազատական կուսակցությունը (ՌԱԿ), քաղաքացիական բախումների մեջ չներքաշվելու համաձայնության էին եկել:

Մայիսի 9-ին Լիբանանում գործող լիբանանահայ քաղաքական կուսակցությունների ղեկավարների հանդիպման ընթացքում հակամարտող կողմերից որևէ մեկին չպաշտպանելու և նրանց միջև երկխոսության հաստատմանը նպաստելու վերաբերյալ որոշում ընդունվեց⁴: Համայնքը հավատարիմ մնաց դեռևս 1975 թ. բռնկված երկրորդ քաղաքացիական պատերազմի ընթացքում որդեգրած դրական չեզոքության քաղաքականությանը⁵:

Միակ հայկական հաստատությունը, որ տուժեց Լիբանանում 2008 թ. մայիսին տեղի ունեցած բախումների ընթացքում, Բեյրութի «Սևան» ռադիոկայանն էր, որը պատկանում է Արա Սիսեռյանին: Ըստ Լիբանանի խորհրդարանում Հնչակյան կուսակցությունը ներկայացնող պատգամավոր Եղիկ Ջերեջյանի՝ ռադիոկայանը գործում է Սաադ Հարիրիի գլխավորած «Մուսթաֆալ» («Ապագա») շարժման հովանու ներքո, ինչի պատճառով էլ մայիսի կեսերին այն դարձավ ընդդիմադիր «Հիզբալլահ» շարժման զինյալների հարձակման թիրախ, սակայն որոշ ժամանակ անց այն վերականգնեց իր հեռարձակումը⁶:

³ “Government, Opposition Supporters Present Differing Takes on Strike”, Agence France Presse (AFP), 08.05.2008.

⁴ Լիբանանի խորհրդարանում ՀՅԴ պատգամավոր Հակոբ Բագրատունու հարցազրույցը, «Ազատություն» ռադիոկայան, 12.15.2008:

⁵ Այս մասին մանրամասն տես Ն. Հովհաննիսյան, Արաբական երկրների պատմություն, Հ. III, Երևան, 2006, էջ 646–650:

⁶ Լիբանանի խորհրդարանում Հնչակյան կուսակցությունը ներկայացնող պատգամավոր Եղիկ Ջերեջյանի հարցազրույցը, «Ազատություն» ռադիոկայան, 12.15.2008:

Դեռևս 1960-ականների վերջին և 1970-ականներին Լիբանանում տեղի ունեցող ժողովրդագրական փոփոխությունները՝ իսլամադավանների, հատկապես շիաների թվաքանակի կտրուկ աճը, նրանց քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական ակտիվությունը, խախտեցին 1943 թ. «Ազգային դաշինքով» ամրագրված փխրուն հավասարակշռությունը: Ուժերի նոր հարաբերակցությունը, որն այսօր առկա է Լիբանանում, իր պատշաճ արտացոլումը դեռևս չի գտել կրոնադավանական համակարգում: Թեև 1989 թ. Տաիֆի համաձայնագրի ստորագրմամբ նրանում, այնուամենայնիվ, որոշ փոփոխություններ արվել էին: Վերջին շրջանում «Հիզբալլահը» փորձում է ձեռնոց նետել «Ազգային դաշինքով» իսլամադավան համայնքների շարքում ամենաազդեցիկը համարվող սուննի համայնքին: Պատահական չէ, որ մի շարք արաբական հեղինակավոր պարբերականներում այդ շրջանում հոդվածներ էին հրապարակվում, որոնցում մտահոգություն էր հայտնվում Լիբանանում ևս «սուննի-շիա» հակամարտության խորացման կապակցությամբ: Մյուս կողմից էլ շիական այս շարժումը հմտորեն օգտագործում էր մարոնիական համայնքում առկա հակասությունները: Դրա վառ ապացույցն է մարոնի գեներալ Միշել Աունի հետ «Հիզբալլահի» ռազմավարական դաշինքը:

Ճգնաժամի բռնկման հենց սկզբից բավական ակտիվացել էին Արաբական պետությունների լիգայի (ԱՊԼ) շրջանակներում լիբանանյան ճգնաժամի կարգավարմանն ուղղված ջանքերը: Լիբանանում զինված բախումների խորացումն ու հնարավոր քաղաքացիական պատերազմի բռնկումը կանխելու նպատակով մայիսի 11-ին Կահիրեում ԱՊԼ արտաքին գործերի նախարարների խորհրդի նիստում կազմավորվեց հանձնախումբ, որի ղեկավարումը ստանձնեց Քաթարի վարչապետ և արտաքին գործերի նախարար Համադ բեն Ջասեմ բեն Ջաբար Ալ-Թանիին: Լիբանանի տարբեր քաղաքական ուժերի ղեկավարների հետ երկարատև և լարված բանակցություններից հետո հանձնախմբին հաջողվեց շոշափելի հաջողությունների հասնել⁷:

Մայիսի կեսին վերաբացվեց Բեյրութի միջազգային օդանավակայան տանող երթևեկությունը, օդանավակայանի վերահսկողությունն առժամանակ դրվեց լիբանանյան բանակի վրա, ինչպես նաև վերականգնվեց Բեյրութի նավահանգստի գործունեությունը: Հակամարտող կողմերը համաձայնության եկան զինված

⁷ “Hoss Discusses Impasse with Abu al-Gheit”, Compiled by Daily Star Staff, <http://www.dailystar.com.lb>, 08.05.2008.

բախումները դադարեցնելու, ինչպես նաև պայմանավորվեցին ԱՊԼ-ի հովանու ներքո բանակցությունները մայիսի 16-ին Քաթարի մայրաքաղաք Դոհայում շարունակելու վերաբերյալ: Կրակի դադարեցմանը մեծապես նպաստեց այն հանգամանքը, որ ԱՊԼ-ի հանձնախմբի հորդորով Լիբանանի կառավարությունը չեղյալ հայտարարեց մայիսի 5-ին ընդունած իր որոշումները:

Արդյունքում «Հիզբալլահի» ներկայացուցիչը պահպանեց միջազգային օդանավակայանի անվտանգության ծառայության ղեկավարի պաշտոնը, իսկ «Հիզբալլահի» հաղորդակցային ցանցը կրկին դուրս մնաց կառավարության վերահսկողությունից: «Հիզբալլահը» ոչ միայն չմեկուսացվեց, այլ նաև վերահաստատեց Լիբանանի ազդեցիկ քաղաքական ուժերից մեկը լինելու իր կարգավիճակը:

Սաուդյան Արաբիայի արտաքին գործերի նախարար Սաուդ Ալ-Ֆեյսալը փորձեց ԱՊԼ նիստում ընդունված որոշման տեքստում, որպես ներլիբանանյան անկայունության հիմնական մեղավոր, մատնանշել «Հիզբալլահին» (իրենց համաձայնությունը տվեցին Եգիպտոսը, Հորդանանը, Քուվեյթը, ԱՄԷ-ն, Բահրեյնը և Լիբիան), սակայն դրան դեմ էին Քաթարի և Սիրիայի ներկայացուցիչները: Ի դեպ՝ Սիրիան ներկայացնում էր ԱՊԼ-ում իր մշտական ներկայացուցիչը: Փաստարկվում էր, որ «ընդդիմության գործողությունների դատապարտումը կարող էր խափանել ճգնաժամի քաղաքական կարգավորման հնարավորությունը»⁸:

ԱՊԼ հերթական նիստն ի ցույց դրեց նաև ներարաբական հակասությունները՝ մի կողմից Սաուդյան Արաբիայի և Եգիպտոսի, իսկ մյուս կողմից՝ Սիրիայի միջև: Վերջինս խոչընդոտում էր այնտեղ սաուդական դիրքերի ամրապնդմանը: Վերոնշյալ նիստից անմիջապես հետո Սիրիայի նախագահ Բաշար Ալ-Ասադը հայտարարեց, որ Սիրիան առաջիններից է, որ ողջունում է Լիբանանում տեղի ունեցող դրական տեղաշարժերը և հույս հայտնեց, որ Լիբանանը շուտով կունենա նոր նախագահ:

Սաուդյան Արաբիայի արտաքին գործերի նախարար Ալ-Ֆեյսալը մայիսի 13-ի իր ասուլիսում կոչ արեց լիբանանյան բոլոր ուժերին աջակցել ԱՊԼ ջանքերին և գնալ համալիբանանյան քաղաքական երկխոսության ճանապարհով: Ալ-Ֆեյսալը կրկին դիմեց տարածաշրջանային ուժերին (բնականաբար հասցեատերերը Սիրիան և Իրանն էին)՝ կոչ անելով հարգել Լիբանանի

⁸ “Fadlallah Calls For “Deep” Arab, Islamic Dialogue”, Compiled by Daily Star Staff, <http://www.dailystar.com.lb>, 23.05.2008.

անկախությունն ու ինքնիշխանությունը, դադարել նրա ներքին գործերին միջամտելուց, հրաժարվել միջհամայնքային հակասություններ հրահրելուց և թույլ տալ Լիբանանին ինքնուրույն լուծել իր խնդիրները⁹:

Ասուլիսի ընթացքում նախարարը նշեց, որ Լիբանանում ընթացող զարգացումները Սաուդյան Արաբիան դիտում է որպես «Հիզբալլահի» կողմից իրականացվող հեղաշրջման փորձ¹⁰:

Մայիսի 13-ին Լոնդոնում լույս տեսնող «Շարկ ալ աուսատ» սաուդական թերթում լույս տեսավ նաև Սիրիայում Իրանի նախկին դեսպան (1986–1997) Մահմուդ Հասան Ախթարի ««Հիզբալլահ», «Համաս» և «Պաղեստինյան իսլամական ջիհադ»՝ Իրանի իսլամական հեղափոխության որդիներ» հոդվածը, որում Ախթարին չէր թաքցնում, որ «Հիզբալլահի» հոգևոր հայրն ու գաղափարների «շարժիչը» կազմակերպության կազմավորման շրջանում՝ 1982 թ., Դամասկոսում ԻԻՀ դեսպան Ալի Մուխթաշամին էր, իսկ ինքը կազմակերպության «շինարարության անմիջական ղեկավարն» էր հենց Լիբանանում: «Հիզբալլահի» կազմավորումը տեղի էր ունենում մի կողմից՝ Իրանի, Իրաքի հետ պատերազմի, իսկ մյուս կողմից՝ 1982 թ. Իսրայելի Լիբանան ներխուժման պայմաններում¹¹:

Մայիսի 21-ին Քաթարի մայրաքաղաքում հայտարարվեց ԱՊԼ-ի հովանու ներքո լիբանանյան «ազգային երկխոսության» «հաջող ավարտի» մասին: «Երկխոսության» մասնակիցներն ընդունեցին «Դոհայի համաձայնագիրը»¹², որի առաջին կետի համաձայն՝ առաջիկա շաբաթվա ընթացքում խորհրդարանի խոսնակը պետք է հրավիրեր նիստ, որում Լիբանանի նախագահ էր ընտրվելու համաձայնեցված թեկնածու Լիբանանի բանակի գլխավոր հրամանատար, գեներալ Միշել Սուլեյմանը¹³: Խորհրդարանի նիստի գումարման պատասխանատվությունը դրվեց «Ամալ» շարժման ղեկավար և խորհրդարանի խոսնակ Նաբիհ Բերրիի վրա¹⁴:

⁹ “Qatar Scores Diplomatic Coup with Lebanon Deal”, Agence France Presse (AFP), 23.05.2008.

¹⁰ Նույն տեղում:

¹¹ Muhammad Hasan Al-Akhtari, “Hizballah, Hamas and Palestinian Islamic Jihad—The Sons of Iranian Islamic Revolution”, <http://www.asharq-e.com>, 13.05.2008.

¹² “Canada Urges Lebanon to Implement Doha Deal”, Compiled by Daily Star Staff, <http://www.dailystar.com.lb>, 23.05.2008.

¹³ “Berri Summons MPs to Presidential Election on Sunday”, by Hussein Abdallah, <http://www.dailystar.com.lb>, 23.05.2008.

¹⁴ “Al-Nahar”, May 22, 2008.

Համաձայնագրի երկրորդ կետը նախատեսում էր, որ նախագահի ընտրություններից հետո պետք է կազմավորվեր 30 նախարարներից բաղկացած «ազգային միասնության» կառավարություն. 16 նախարարական տեղ կստանար իշխող մեծամասնությունը, 11 տեղ՝ ընդդիմությունը, իսկ երեք նախարար կնշանակեր նախագահը¹⁵:

Մայիսի 22-ին «Շարկ ալ-աուսատ» պարբերականին տված իր հարցազրույցում Լիբանանի իշխող մեծամասության ղեկավար Սաադ Հարիրին ընդգծեց լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորման գործում Սաուդյան Արաբիայի և Եգիպտոսի մեծ ներդրումը: Նա նշեց նաև, որ այսուհետև ևս վերոնշյալ երկրները կարևոր դեր են խաղալու լիբանանյան գործերում¹⁶: Այս փաստը դժգոհություն առաջացրեց Սիրիայում: 2005 թ. Լիբանանից սիրիական զորամիավորումների դուրս բերումից հետո¹⁷ Դամասկոսը հմտորեն օգտագործում էր Սիրիա-Իրան-«Հիզբալլահ» ռազմավարական համագործակցությունը՝ անուղղակիորեն ազդելով ներլիբանանյան զարգացումների վրա:

Համաձայնագրի երրորդ կետը վերաբերում էր նոր ընտրական օրենքի ընդունմանը, որի մշակումը հանձնարարվեց «Ընտրական օրենքի պատրաստման ազգային հանձնաժողովին»: Այն ղեկավարելու էր իշխող մեծամասնության նախարարներից մեկը¹⁸: Համաձայնագիրը նախատեսում էր նաև քաղաքական նպատակների իրագործման հարցում հրաժարում գեների օգտագործումից և պետության դերի ամրապնդում Լիբանանի ներքին կյանքում:

Լիբանանի խորհրդարանը միայն 2008 թ. մայիսի 25-ին 118 կողմ ձայնով նոր նախագահ ընտրեց գեներալ Միշել Սուլեյմանին¹⁹: Այս պաշտոնը թափուր էր մնացել 2007 թ. նոյեմբերից, երբ Էմիլ Լահուդը լքեց նախագահի պաշտոնը²⁰, ինչն իր հերթին

¹⁵ “New Electoral Law Sets Stage for Competitive Vote in 2009”, by Anthony Elghossain, <http://www.dailystar.com.lb>, 23.05.2008.

¹⁶ Սաադ Հարիրիի հարցազրույցի տեքստը տե՛ս <http://www.asharq-e.com/>, 22.05.2008.

¹⁷ Այս մասին մանրամասն տե՛ս В. Ахмедов, Современная Сирия: история, политика, экономика, М., 2010, с. 192.

¹⁸ “New Electoral Law Sets Stage for Competitive Vote in 2009”, by Anthony Elghossain, <http://www.dailystar.com.lb>, 23.05.2008.

¹⁹ В. Шевченко, Маронитская община Ливана, Ближний Восток и современность, Выпуск 42, М., 2010, с. 240.

²⁰ 2004 թ. սեպտեմբերին Լիբանանի խորհրդարանը կողմ քվեարկեց նախագահ Էմիլ Լահուդի նախագահության ժամկետը ևս 3 տարով երկարաձգելուն: Սակայն հակասությունների առկայության պայմաններում հնարավոր չէրավ

հանգեցրել էր առկա ճգնաժամի էլ ավելի սրմանը: Մայիսի 28-ին նորընտիր նախագահ Միշել Սուլեյմանը Ֆուադ Սինիորային հանձնարարեց նոր՝ «ազգային միասնության կառավարության» ձևավորումն այն բանից հետո, երբ 127 պատգամավորներից 68-ն առաջադրեց նրա թեկնածությունը:

Այս ամենը հույս էր ներշնչում, որ Լիբանանում կհաստատվեր հարաբերական կայունություն: Կրոնահամայնքային կառավարման համակարգ ունեցող այս երկրում, որտեղ բախվում են տարածաշրջանային և միջազգային ուժերի շահերը, պետական իշխանության թուլության պայմաններում քաղաքական ճգնաժամերը նրա պատմական զարգացման անբաժան մասն են դարձել: Թեև Միշել Սուլեյմանի ընտրությունը վերջ դրեց երկրում 2007 թ. նոյեմբերից շարունակվող նախագահական վակուումին, սակայն վերջինիս դիրքերը բավական խոցելի էին՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ նոր նախագահը պետք է խուսանավեր լիբանանյան քաղաքականության տարբեր բևեռների միջև՝ դառնալով յուրահատուկ հավասարակշռող գործոն:

Մայիսին կառավարության կողմնակիցների և «Հիզբալլահի» միջև բախումներում զոհվեց 65 մարդ: Դրանք ամենախոշոր բախումներն էին 1990 թ. երկրորդ քաղաքացիական պատերազմի ավարտից հետո:

Ակնհայտ էր, որ Լիբանանում ընթացող զարգացումները նաև մերձավորարևելյան հակամարտության՝ դեռևս չկարգավորված լինելու հետևանք էին: Փաստենք, որ Իսրայելի և Սիրիայի միջև ցանկացած հնարավոր խաղաղություն (հատկապես այդ շրջանում խոսվում էր Թուրքիայի միջնորդությամբ երկու երկրների միջև ընթացող բանակցությունների մասին) իր ուղղակի անդրադարձն է ունենում մերձավորարևելյան տարածաշրջանի, այդ թվում նաև Լիբանանի վրա: Այդ հանգամանքը ոչ միայն կարող էր թուլացնել Իրանի և Սիրիայի անուղղակի ազդեցությունը լիբանանյան գործերում, այլ նաև կարող էր արագացնել «Հիզբալլահի» ռազմական թևի վերացման և նրա՝ միայն քաղաքական կուսակցության վերակազմավորման գործընթացը:

համաձայնության հասնել նոր նախագահի թեկնածության հարցում և նախագահական ընտրություններն անցկացնել 2007 թ. սեպտեմբերին:

***

2009 թ. հունիսի 7-ին Լիբանանում կայացան խորհրդարանական ընտրություններ: Բնական էր, որ համաշխարհային ՉԼՄ-ն, այդ թվում նաև գերմանական մամուլը, ընտրություններից առաջ հրատարակում էր նյութեր, որոնք վերաբերում էին այդ երկրում քաղաքական հիմնական ուժերի հարաբերակցությանը և մերձավորարևելյան խնդիրների զարգացումներին, որոնց կարգավորման գործընթացում ակտիվորեն ներգրավված էր նաև Գերմանիան: Այդ պատճառով էլ գերմանական ՉԼՄ-ները, նաև Գերմանիայի Արտաքին գործերի նախարարության կայքը, հատուկ ուշադրություն էր դարձնում լիբանանյան և մերձավորարևելյան զարգացումներին:

Նշենք, որ դեռևս 2006 թ. ամռանը Լիբանանահիսրայելյան հերթական հակամարտության կարգավորման համաձայնագրի ստորագրումից հետո որոշում ընդունվեց Լիբանանի հարավում ՄԱԿ-ի բազմազգ խաղաղապահ ուժեր տեղակայելու մասին, որոնցում ակտիվորեն ներգրավվեց նաև Գերմանիան: Այդ ներգրավվածությունը հաստատվեց Բունդեստագում (Խորհրդարանի ստորին պալատում) 2008 թ. սեպտեմբերի 17-ին և սահմանվեց 1200 գերմանացի զինծառայողների ներկայությունն այս ուժերում: Ելույթ ունենալով երկրի խորհրդարանում՝ արտաքին գործերի նախարար Շտայնմայերն ընդգծեց հատկապես առաջադրանքի ծովային հատվածը՝ ապօրինի զենքի ներթափանցման կանխարգելումը: Գերմանացիները պատասխանել էին լիբանանյան իշխանությունների ավելի քան 18 000 հարցումների, մանրամասն զննել էին ավելի քան 160 նավ (2008 թ. նոյեմբերի տվյալներով հարցումների թիվը 19,632 էր, իսկ զննված նավերի թիվը՝ 168)²¹: Այսպիսով՝ իրականացվել էր շատ կարևոր քայլ. առաջին անգամ Լիբանանն ուներ ծովում իրավիճակի վերաբերյալ սեփական տեղեկատվություն: Զուգահեռաբար իրականացվում էր նաև ցամաքային սահմանների վերահսկում:

Կազմավորված գերմանական ծովային օպերատիվ խումբը սերտորեն համագործակցում էր լիբանանյան ռազմածովային ուժերի հետ զենքի ապօրինի առք ու վաճառքը ծովային ճանապարհով կանխելու նպատակով: Այդ ուժերի համատեղ գործողությունների արդյունքում երաշխավորվում էր նաև Լի-

²¹ И. Берг, “Программа немецких обязательств по Ливану и ее выполнение”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/29-05-09a.htm>

բանանի և Իսրայելի առևտրի և նավագնացության անվտանգությունը²²:

Գերմանիան նաև զգալի աջակցություն է ցույց տալիս Լիբանանին ռազմածովային կադրերի պատրաստման գործում: Մասնավորապես ՄԱԿ–ի խաղաղապահ ուժերում ներգրավվածության շրջանակներում, գերմանական հրթիռակիր արագասուլաց S 77 DACHS լաստանավում, վերապատրաստում անցան Լիբանանի ռազմածովային ուժերի կուրսանտները: Այս նպատակով երկու անգամ անցկացվեցին գերմանալիբանանյան զորավարժություններ:

Լիբանանյան պետական համակարգի բարեփոխումների իրականացման շրջանակներում Գերմանիան Լիբանանին օժանդակում էր նաև 2009 թ. հունիսի խորհրդարանական ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման գործընթացում: Նախընտրական շրջանում Գերմանիայի հատուկ ներկայացուցիչ Իրենա Պլանկը Լիբանանի ներքին գործերի նախարարին՝ Զիյադ Բարրուդին, տրամադրեց սարքավորումներ, որոնք կարող էին նպաստել տեղեկատվության ապահով պահպանմանը, կեղծ փաստաթղթերի հայտնաբերմանը և այլն²³:

Հունիսի 7–ին Լիբանանում կայացած խորհրդարանական ընտրություններն ունեին զգալի նշանակություն. երկրի քաղաքական կուսակցությունները պետք է գործնականորեն փորձեին իրականացնել Դոհայի համաձայնագիրը:

Հիմնական քաղաքական ուժերն էին՝ Սաադ Հարիրիի գլխավորած իշխող «Ալ–Մուսթակբալ» կամ «Մարտի 14–ի ուժեր» և ընդդիմադիր՝ «Մարտի 8–ի» դաշինքը: «Ալ–Մուսթակբալի» հետ համագործակցում էին «Լիբանանյան ուժերը»՝ Սամիր Զաջայի գլխավորությամբ, «Քաթաիր» կուսակցությունը՝ Ամին Ժմայելի ղեկավարությամբ, և հիմնականում դրուզներից կազմված «Առաջադիմական սոցիալիստական» կուսակցությունը՝ Վալիդ Զումբլաթի գլխավորությամբ: Ընդդիմադիր ճակատում համախմբվել էին «Հիզբալլահ» և «Ամալ» շիական շարժումները, «Ազատ հայրենասիրական» շարժումը՝ գեներալ Միշել Աունի գլխավորությամբ, և Հայ հեղափոխական դաշնակցությունը:

«Հիզբալլահ» շարժման ղեկավար շեյխ Հասան Նասրալլահը նախընտրական փուլում՝ 2009 թ. մայիսի 15–ին, հանդես եկավ ելույթով²⁴: Այն Լիբանանում, ինչպես նաև հարևան արաբական

²² Նույն տեղում:

²³ Նույն տեղում:

²⁴ Հասան Նասրալլահի ելույթը տես www.dailystar.com.lb, 15.15.2009

երկրներում ընկալվեց որպես շիական այդ խոշոր կազմակերպության գլխավոր քարտուղարի կոչը, որի հիմնական շեշտադրումը Լիբանանում «Հիզբալլահի պետություն» ստեղծելն էր²⁵: «Նա, ով պարտության մատնեց աշխարհի ուժեղագույն բանակներից մեկը (ի նկատի ուներ 2006 թ. «Հիզբալլահ»-Իսրայել զինված հակամարտության ընթացքում իսրայելյան բանակի «պարտությունը» (Լ. Հ), կարող էր կառավարել նաև Լիբանանից մի քանի անգամ մեծ պետություն: Մենք պատրաստ ենք կառավարել մեր երկիրն ու նրա գործերը»,– նշեց «Հիզբալլահի» գլխավոր քարտուղարը²⁶: Իհարկե, այդ ելույթը պետք է դիտարկել նախընտրական քարոզարշավի համատեքստում:

Ինչ վերաբերում է այդ փուլում Լիբանանի դաշնայնացման մասին շրջանառվող ծրագրերին, ապա շեյխը նշեց, որ դա «Լիբանանի մասնատմանը տանող առաջին քայլն էր»: «Հիզբալլահը» կայաքարի այդ գաղափարի դեմ: Մեր հաղթանակի դեպքում քրիստոնեական համայնքները, որոնք չէին ցանկանում «Հիզբալլահի պետության» ստեղծումը երկրում, կարող են լուրջ խնդիրներ ունենալ»,– նշեց Նասրալլահը: Նա ընդգծեց, որ «Հիզբալլահը» չէր ցանկանում այլևս հաշտվել կառավարությունում աթոռների մեկ երրորդի հետ, այլ ցանկանում էր ամբողջությամբ գրավել նախարարական աթոռները:

Նասրալլահը փորձեց նաև իր կազմակերպության օգտին ծառայեցնել նախընտրական փուլում գերմանական «Դեր Շպիգել» ամսագրում լույս տեսած այն հոդվածը, որում երկրի նախկին վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության կազմակերպման մեջ մեղադրանքներ էին հնչեցվում նաև «Հիզբալլահի» հասցեին: Այս փաստը շահեկանորեն խաղարկեց ինչպես «Հիզբալլահի» քարոզչամեքենան, այնպես էլ նախագահ Միշել Սուլեյմանը, ով, փորձելով թույլ չտալ արտաքին ազդեցության ներթափանցումն ընտրական գործընթացում, վերոնշյալ հրապարակումն անվանեց «իսրայելյան հատուկ ծառայությունների կազմակերպած կեղծիք»²⁷:

Ստեղծված իրավիճակում այս դիրքորոշման հետ հրապարակայնորեն ստիպված էր համաձայնվել նաև Սաադ Հարիրին, քանի որ «Հիզբալլահը» ձգտում էր ապացուցել, որ Հարիրիի դե-

²⁵ Г. Косач, “Парламентские выборы в Ливане: дата проведения приближается”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/02-06-09.htm>

²⁶ Г. Косач, “Речь Шейха Хасана Насраллы: реакция в Ливане и Саудовской Аравии”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/18-05-09.htm>

²⁷ Նույն տեղում:

կավարած քաղաքական ուժերը ևս օգտվում էին իսրայելյան հատուկ մարմինների «ծառայություններից»:

Նախընտրական փուլում միջազգային հանրությունը բավական ակտիվորեն հետևում էր Լիբանանում ընթացող գործընթացներին: Հատկապես ակտիվ էր Բեյրութում ԱՄՆ դեսպանատունը: Լիբանանում ընտրություններին առնչվող հայտարարություններ արեց նաև ԱՄՆ պետքարտուղար Հիլարի Բլինթոնը, ով ընտրությունների նախօրեին այցելեց Լիբանան: Վերջինիս հայտարարություններում հիմնական շեշտադրումը վերաբերում էր խորհրդարանական ընտրությունների թափանցիկությանն ու դրանց ժողովրդավարական չափանիշներին համապատասխանության անհրաժեշտությանը:

Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարար Սերգեյ Լավրովը մայիսին Լիբանան այցելության ընթացքում իր մամլո ասուլիսի շրջանակներում հայտարարեց, որ Ռուսաստանը կճանաչի ընտրությունների ցանկացած արդյունքները, որոնք ընդունելի կլինեն լիբանանցիների համար:

«Հիզբալլահի» բարձրագույն ղեկավարությունը նախընտրական փուլում խոսում էր նաև «լիբանանյան պետության պաշտպանունակության» բարձրացման անհրաժեշտության մասին, որի ուղղությամբ ամենակարևոր քայլը համարում էր բանակի վերազինումը: Այդ հարցում այն իր հիմնական դաշնակից, բնականաբար, նշում էր Իրանին, որը «ի վիճակի էր և պատրաստ» զենք ու զինամթերք տրամադրելու Լիբանանին: Իրանը «իսրայելյան հնարավոր ագրեսիայի» դեպքում համարվում էր նաև Լիբանանի «հիմնական պաշտպանը»²⁸:

2008 թ. դեկտեմբերին Բեյրութում Սիրիայի դեսպանատան բացումն ու այդ երկրի առաջին դեսպանի հավատարմագրերի հանձնումը նախագահ Միշել Սուլեյմանին, «Հիզբալլահը» ներկայացնում էր որպես Սիրիայի կողմից Լիբանանի ամբողջականության և անկախության «վերջնական ճանաչում»: Նասրալլահն իր ելույթում Բեյրութում նշանակված սաուդական դեսպանի դիվանագիտական ակտիվությունը (հատկապես Սաադ Հարիրիի ղեկավարած «Մարտի 14-ի» ուժերի ղեկավարների հետ շփումները) որակեց որպես «միակողմանի» և «լիբանանյան պետության քաղաքական ուղեգծին ոչ համապատասխան»²⁹: Սաադ Հարիրի ղեկավարած դաշինքն իր նախընտ-

²⁸ Հասան Նասրալլահի ելույթը տես www.dailystar.com.lb, 15.05.2009

²⁹ Նույն տեղում:

րական արշավը կառուցել էր Դոհայի համաձայնագրի դրույթների «հենքի» վրա՝ դրանք հարմարեցնելով «Ալ-Մուսթաֆալ» շարժման գաղափարախոսությանը:

«Մարտի 14-ի» դաշինքում ներգրավված ԱՍԿ ղեկավար Վալիդ Ջումբլաթը նշեց, որ «միայն երկու բևեռներ էին Լիբանանի ապագայի երաշխիքները. դրանցից առաջինը Սաադ Հարիրին էր, իսկ երկրորդը՝ խորհրդարանի խոսնակ, «Ամալ» շիական կազմակերպության ղեկավար Նաբիհ Բերրին»: Ջումբլաթն իր կողմնակիցներին կոչ արեց քվեարկելու վերոնշյալ երկու գործիչների ղեկավարած ցուցակների օգտին³⁰:

Ինչպես Նասրալլահը, այնպես էլ Բերրին դեմ էին արտահայտվում Լիբանանի մասնատմանն ու դաշնայնացմանը³¹ և կողմ էին կրոնադավանական սկզբունքի պահպանմանը նաև պետական պաշտոնների նշանակման գործում:

Իհարկե, Հարիրին մեծապես աջակցում էր հարազատ Սայդայի սունիական համայնքը: Այդ աջակցությունը պահպանելու համար Հարիրին «ստիպված էր» պահպանել հակասիրիական հռետորականությունը:

Տրիպոլիում նաև էական գործունեություն էին ծավալում գեներալ Միշել Աունի համախոհները, որոնց շարքում հատկապես ակտիվ էին սուննի հայտնի Քարամե ընտանիքի որոշ անդամները:

Ակնհայտ էր, որ ներլիբանանյան հակասությունները, ինչպես միշտ, կարող էին լուծվել միայն փոխզիջման ճանապարհով: Խորհրդարանական ընտրությունների նախաշեմին կարևոր էին ոչ այնքան ընտրությունների արդյունքները, որքան քաղաքական ուժերի կողմից ընտրությունների արդյունքների ճանաչումը:

Նախընտրական փուլում բավական ակտիվություն էին ցուցաբերում նաև արաբական մի շարք պետություններ, որոնք ուղղակի շահեր ունեին Լիբանանում: Մասնավորապես Եգիպտոսն արտահայտվում էր Սաադ Հարիրիի և նրա ղեկավարած դաշինքի պաշտպանությամբ: Նույնիսկ Եգիպտական մի քանի պաշտոնատար անձիք հանդես էին գալիս բացահայտ հակասիրանական ելույթներով, որոնցում Իրանը բնորոշվում էր որպես «ագրեսիվ պետություն»: Այդ համատեքստում նաև պետք է դիտարկել ընտրություններից առաջ Եգիպտական հատուկ ծառայությունների

³⁰ Г. Косач, “Парламентские выборы в Ливане: дата проведения приближается”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/02-06-09.htm>

³¹ Դեռևս 1970–80-ականներին լիբանանյան աջ ծայրահեղական որոշ շրջանակներ առաջ քաշեցին Շվեյցարիայի օրինակով Լիբանանի կոնտոնիգացիայի ծրագիրը:

այն հայտարարությունը, որ Եգիպտոսի տարածքում հայտնաբերվել էր «Հիզբալլահի» ընդհատակյա ցանց, որի անդամները զբաղվում էին «Համասին» զենք մատակարարելով³²:

Եգիպտոսում «Հիզբալլահի» ցանցի բացահայտման մասին հրապարակումներն իր նախընտրական արշավում, անկասկած, լավագույնս օգտագործեց նաև Սաադ Հարիրին:

Այդ փուլում «Հիզբալլահի» ձայների մեծամասնությունն ուներ Բեքաայի հովտում և Լիբանանի հարավում: Բեյրութում, Սայդայում և Տրիպոլիում ամուր դիրքեր ուներ «Մուսթակբալ» շարժումը: Ձայների համար պայքար էր գնում երկրի քրիստոնեական, մասնակիորեն էլ դրուզական շրջաններում: Ընտրությունների նախօրեին հրապարակվեց «Հիզբալլահի» հայտարարությունը, որում նշվում էր, որ «հաղթանակի դեպքում կազմակերպությունն ուժի մեջ կթողնի 1989 թ. Տաիֆի համաձայնագրով ամրագրված այն դրույթը, որը պարտված կողմին նախարարական աթոռների մեկ երրորդը զբաղեցնելու հնարավորություն էր տալիս»: Լիբանանյան քաղաքական շրջանակները սկսեցին խոսել այն մասին, որ «Հիզբալլահի» հող էր նախապատրաստում իր նահանջի համար: Բացի այդ՝ շարունակվում էին նաև հակասությունները «Ամալի» և Միշել Աունի միջև՝ մի շարք ընտրական շրջաններում միասնական թեկնածուների առաջադրման հարցում³³:

Ընտրություններից առաջ հակադիր ուժերի հնարավորությունները գրեթե հավասար էին գնահատվում: Նշենք, որ հակամարտող ուժերը երկրի ներսում ունեին ձայների «կարիք»: Դա բացատրվում էր նաև այն հանգամանքով, որ Լիբանանում բնակվում է մոտ 3 մլն մարդ, մինչդեռ արտերկրում՝ տարբեր տվյալներով 4–ից 18 մլն լիբանանցի³⁴: Իրավունք ունեն լիբանանցիներն քվեարկությանը մասնակցելու միայն Լիբանանի տարածքում: Քաղաքական երկու հիմնական ուժերն էլ ինքնաթիռներով իրականացնում էին արտերկրից իրենց համախոհների տեղափոխում քվեարկությանը մասնակցելու նպատակով: Միայն Պարսից ծոցի

³² E. Кирсанов, “Предвыборная ситуация в Ливане”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/17-04-09c.htm>

³³ Նույն տեղում:

³⁴ Լիբանանի քաղաքացիություն և քվեարկության իրավունք ունեցողների թվի հարցն առանձին ուսումնասիրության կարիք ունի: Մեզ ամենահավաստին թվում են «Ան-նահար» լիբանանյան պարբերականում 2006 թ. նոյեմբերի 13-ին հրապարակված տվյալները, որոնց համաձայն՝ երկրում քվեարկելու իրավունք ունեցողների թիվն, ըստ պետական հաշվառման գրասենյակների տվյալների, 4 մլն 855 հազար 67 է:

արաբական երկրներից զգալի թվով լիբանանցիներ (հիմնականում Ս. Հարիրիի կողմակիցներ) Բեյրութ ժամանեցին 80 օդանավով: Իսկ «Հիզբալլահի» իր հերթին ընտրություններից երկու շաբաթ առաջ գնեց «Աերոֆլոտի» բոլոր չվերթները՝ Մոսկվա–Բեյրութ ուղղությամբ, և կազմակերպեց իր համախոհների՝ Լիբանան ժամանումը:

Դրա հետ մեկտեղ «Հիզբալլահի» ղեկավարած դաշինքը ձեռնարկեց նախընտրական այլ քայլեր ևս: Դրանցից էր, օրինակ, Միշել Աունի այցը Մոսկվա: Անկասկած այցելությունը նախընտրական արշավի մաս էր կազմում: Այցելության ընթացքում Աունը հանդիպեց Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարար Ս. Լավրովի, ինչպես նաև Ռուս ուղղափառ եկեղեցու արտաքին կապերի բաժնի պատասխանատու, եպիսկոպոս Իլլարիոնի հետ³⁵: Անկասկած այս երկու հանդիպումները ընտրությունների ընթացքի վրա ազդելու նպատակ էին հետապնդում, քանի որ Լիբանանում ավանդաբար ուշադրություն են դարձնում այդպիսի շփումներին:

Այս ընթացքում Մոսկվա ևս մեկ այցելություն տեղի ունեցավ: ՌԴ այցելեց «Հիզբալլահի» պատվիրակությունը, որն իբրև թե պետք է մասնակցեր Ռուսաստանի ազգային ակադեմիայի արևելագիտության ինստիտուտում կազմակերպվող «Արաբագիտական ուսումնասիրությունների կենտրոնի» համաժողովին: Այդ համաժողովի մասին տեղեկատվություն գրեթե չկար: Սակայն փաստ է, որ «Հիզբալլահի» պատվիրակությունն այցելել էր Մոսկվա և հանդիպումներ ունեցել ռուս խորհրդարանականների հետ: Այս այցելությունն էլ նախընտրական գործընթացների համատեքստում էր³⁶:

Ընտրությունների նախաշեմին արժարժվող հիմնական երեք թեմաները հետևյալն էին՝ 1. Իրանի հետ հարաբերությունները և դրանց ազդեցությունը երկրի զարգացումների վրա, 2. Սիրիայի հետ հարաբերությունները և 3. Իսրայելի հետ հարաբերություններն ու Լիբանանում պաղեստինյան փախստականների հիմնախնդիրը:

Նախընտրական փուլում մեծ հետաքրքրություն կար ՀՅԴ ձայների նկատմամբ: Ակտիվ պայքար էր գնում վերջինիս ձայները գրավելու համար: Կուսակցությունը հավակնում էր ընտրություն-

³⁵ Christian Votes Mattered Less Than Expected in Elections, Analysts Say, by Michael Bluhm, www.dailystar.com.lb, 09.06.2009.

³⁶ Е. Кирсанов, “Предвыборная ситуация в Ливане”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/17-04-09c.htm>

ների արդյունքում ստանալու 128 պատգամավորական աթոռներից հայ համայնքին հատկացված բոլոր 6 տեղերը: Սակայն սրանք այն ձայներն էին, որոնք կարող էին կշեռքի նժարը փոխել՝ հոգուտ այս կամ այն դաշինքի: Սակայն ՀՅԴ-ն այդպես էլ մնաց ընդդիմության դաշինքում, որի հիմնական հովանավորներն են Իրանն ու Սիրիան:

«Մարտի 14-ի» ուժերի հիմնական «թուլությունը» Սաադ Հարիրիի քաղաքական փորձի պակասն էր: Նախընտրական փուլում Սաադ Հարիրին նշեց, որ ընտրողները պետք է ընտրություն կատարեն «Հիզբալլահի» և երկրի անկախության միջև: «Մեր ուղեգիծն արդարությունն է, անկախությունը, ինքնիշխանությունը և ազգային շահերը: Նրանում տեղ չկա «Հիզբալլահի» գաղափարների համար: Հաղթանակի դեպքում մենք ընդդիմությանը կառաջարկենք կառավարության մաս կազմել: «Հիզբալլահի» զինաթափման հարցը պետք է բարձրացնել միայն իրավահավասար երկխոսության շրջանակներում: Ընտրությունները մեզ թույլ կտան նոր էջ բացել այդ երկխոսության համար», – նշեց «Ալ-Մուսթաֆայա» շարժման ղեկավարը³⁷:

Բնական էր, որ գրեթե հավասար ձայների առկայության պայմաններում հաղթանակի դեպքում կողմերը պետք է գնային փոխզիջումների: Բացի այդ՝ չպետք է մոռանալ, որ դեռևս մինչև ընտրություններն ընդդիմությունն արդեն իսկ ի վիճակի էր վետո դնել յուրաքանչյուր պետական որոշման վրա: Չմոռանանք նաև, որ «Հիզբալլահի» ռազմական ներուժը շարունակում էր ամենահզորը լինել երկրում:

«Մարտի 14-ի» ուժերն այս պայմաններում հատուկ ուշադրություն էին դարձնում Սիրիայի գործոնին: Լիբանանասիրիական հարաբերություններում նախընտրական շրջանում նկատվում էր էական առաջընթաց: Այս համատեքստում նաև սկսեց օգտագործվել «երկու երկիր, մեկ ժողովուրդ» կարգախոսը: Նույնիսկ Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության հետաքննությամբ զբաղվող միջազգային դատարանի աշխատանքն այդ փուլում չունեի սուր հակասիրիական բնույթ: ԱՍԿ ղեկավար Վալիդ Ջումբլաթն այս կապակցությամբ նշեց. «Լիբանանն այլևս չի կարող թշնամանք տածել Սիրիայի նկատմամբ, քանի որ տեղի են ունեցել արմատական փոփոխություններ: Սիրիան դեպի «Հիզբալլահ» տանող կարևոր «բանալին» է, իսկ ավելի ճիշտ՝ դեպի նրա ռազմական ներուժի թուլացմանը տանող «բանալի»: Եթե սիրիացիները հրաժարվեն

³⁷ Նույն տեղում:

«Հիզբալլահին» աջակցելուց, վերջինս, փաստորեն, կզրկվի զինամթերքի տարանցիկ կարևոր ուղուց³⁸:

Ընտրություններից դեռևս մեկ շաբաթ առաջ արևմտաեվրոպական և ամերիկյան գրեթե բոլոր հեղինակավոր ԶԼՄ-ները վստահորեն կանխատեսում էին «Հիզբալլահի» հաղթանակը՝ խոսելով «իսլամական արմատականության» ուրվականի մասին, որը «շրջում էր Մերձավոր Արևելքում»: Ամերիկյան և եվրոպական ԶԼՄ-ները հեռու չէին իրականությունից: Երկրում ողջ պայքարն ընթանում էր 12 ծայնի համար երկու ընտրատարածքներում:

Հունիսի 7-ին Լիբանանում խորհրդարանական ընտրություններում հաղթանակ տարավ «Մարտի 14-ի» դաշինքը՝ Սաադ Հարիրիի գլխավորությամբ: 128 պատգամավորական տեղերից այն ստացավ 71-ը: 57 տեղ ստացավ ընդդիմադիր «Մարտի 8-ի» դաշինքը (Միշել Աուն, «Հիզբալլահ», «Ամալ» և ՀՅԴ): Սահմանադրության համաձայն՝ ուժերի այդպիսի հարաբերակցությունը իշխող դաշինքին հնարավորություն էր տալիս ձևավորելու նոր կառավարություն: «Մարտի 14-ի» ուժերը չէին դադարում կրկնել, որ լիբանանցիները կատարել էին պատմական ընտրություն՝ հոգուտ առաջադիմության, քաղաքացիական հասարակության և երկրի միասնականության³⁹:

Միշել Աունի կարծիքով, ով իրեն համարում է «լիբանանյան Նապոլեոն», ընտրությունները կեղծվել էին երկու ընտրատարածքում: Այնտեղ աշխատել էին սաուդական նավթադոլարները, որոնք էլ հենց կանխորոշել էին «Մարտի 14-ի» ուժերի հաղթանակը:

Սաուդական նավթադոլարներն, իհարկե, զգալի դեր խաղացին ընտրական գործընթացում: Սակայն Աունը չէր նշում, որ դրանցից բացի՝ աշխատել էին նաև իրանական գումարները՝ հոգուտ «Մարտի 8-ի» դաշինքի: Միջազգային լրատվամիջոցները նշում էին, որ ընտրությունների ընթացքում Լիբանանում ծախսվել էր 750 մլն ԱՄՆ դոլար⁴⁰:

Ընտրություններից մեկ շաբաթ առաջ անկախ պատգամավորների խումբն՝ Մ. Մուրրի գլխավորությամբ իշխող դաշինքի համար խնդրահարույց Բիբլոսի շրջանից պաշտոնապես հրաժարվեց իր «անկախությունից» և իր ձայները տվեց Սաադ Հա-

³⁸ “World Leaders Laud Lebanese Democracy, Israel Calls for Disarming Hizbullah”, by Dalila Mahdawi, www.dailystar.com.lb, 09.06.2009.

³⁹ Е. Кирсанов, “Ливан: выборы прошли. Что дальше?”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/09-06-09b.htm>

⁴⁰ “L’Orient-Le Jour”, 6-7 June, 2009, No. 12582.

րիրիին: Այսպիսով՝ Լիբանանի նախագահ Միշել Սուլեյմանի անկախ պատգամավորների ինստիտուտ ստեղծելու գաղափարը, որը կարող էր համարվել նախագահի «քվոտա», մերժվեց: Որոշ փորձագետների գնահատմամբ նախագահի այդ գաղափարի իրականացումը դեռ ժամանակավրեպ էր: Առկա պայմաններում, որոշում ընդունվեց նմանատիպ նորարարությունները՝ ուղղված «իրական պառլամենտարիզմի կառուցմանը», հետաձգել:

Ընտրությունների ընթացքում տեղի ունեցավ ևս մեկ անակնկալ: Լիբանանյան քաղաքականության «պատրիարքներից» մեկը՝ «մշտական պատգամավոր» Իլիաս Սկաֆը, ջախջախիչ պարտություն կրեց, ինչի արդյունքում «Մարտի 14-ի» ուժերը ստացան 7 ձայն: Որոշ փորձագետների կարծիքով՝ դա տեղի էր ունեցել Դամասկոսի հետ պայմանավորվածությունների արդյունքում: Սկաֆը հայտնի էր իր սիրիամետ տրամադրություններով: Նշվում էր, որ Սիրիայի հետ իրականացվել էր գործարք. «ընտրությունները՝ որոշակի արտոնությունների փոխարեն», որի մասին կխոսվի ավելի ուշ:

Սաադ Հարիրիի ղեկավարած դաշինքը ջախջախիչ հաղթանակ տարավ Բեյրութի ընտրատարածքներից մեկում, ինչը ևս հինգ ձայն ապահովեց: Ընդդիմությունը սկսեց բարձրաձայնել ներքին գործերի նախարար Զ. Բարրուդի կողմից վարչական ռեսուրսի օգտագործման մասին, ում վրա էր դրված ընտրությունների անցկացման պատասխանատվությունը:

2009 թ. հունիսի 7-ին Լիբանանում տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրություններին մասնակցեց ընտրողների 60 %-ը⁴¹: «Մարտի 14-ի» ուժերի հաղթանակը պաշտոնապես ճանաչեց Հասան Նասրալլահը⁴²: Վերջինիս հայտարարությունը սկզբունքային նշանակություն ուներ հետընտրական գործընթացում:

Սաադ Հարիրին կարողացավ ընդլայնել իր խորհրդարանական ներկայությունը: «Մարտի 8-ի» ուժերը հաղթանակ չկարողացան տանել լիբանանյան այնպիսի սկզբունքային ընտրական տարածքներում, ինչպիսին են Բեյրութի առաջին, Զահլեի (Բեքրայի հովիտ) և Բատրունի ընտրատարածքները: Միաժամանակ թեև «Մարտի 14-ի» ուժերը չկարողացան ընդլայնել իրենց ներկայությունը Հարավային Լիբանանի ընտրատարածքներում, սակայն այստեղ կրկնեցին 2005 թ. խորհրդարանական ընտրությունների արդյունքները: Սակայն նրանցում ևս որոշակի հաջողություններ գրանցվեցին. Սայդայի ընտրատարածքից «Ալ-Մութակբալ»

⁴¹ Г. Косач, “Парламентские выборы в Ливане: итоги и комментарии”, http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html

⁴² «Ձարթօնք», Հունիսի 11, 2009, հմ. 45 (19776):

շարժումը խորհրդարանում ներկայացնելու էր նախկին վարչապետ Ֆուադ Սինիորան, ինչպես նաև նախկին կառավարության կրթության նախարար Ռաֆիկ Հարիրիի քույր Բահիյա Հարիրին: Սամիր Ջաջայի ղեկավարած «Լիբանանյան ուժերը» կարողացան գրավել երկու մարոնիական տեղեր Բշարե (Լեռնային Լիբանան) ընտրատարածքից, որտեղ ծնվել է Ջաջան: Հարիրիի կողմնակիցների հաջողությունն էական էր նաև հիմնականում սուննի բնակչությամբ Լիբանանի հյուսիսում (Տրիպոլիում և Աքքարում), որտեղ «Մարտի 14-ի» դաշինքը ստացավ 8 պատգամավորական տեղերից 6-ը (ներքին համաձայնությամբ դրանք համարվում են սուննի, ուղղափառ, մարոնի և ալավիական համայնքների տեղերը): Երկու մնացած տեղերը տրվեցին «անկախներին»: Ալ-Կուրայում (Բատրունի և Տրիպոլի միջև), որտեղ բնակվում են մեծամասամբ հույն ուղղափառներ, «Ալ-Մուսթակբալ» շարժման հաղթանակն ամբողջական էր: Եվ վերջապես մայրաքաղաքի երեք ընտրատարածքները, որտեղ առաջին ընտրատարածքում «Մարտի 14-ի» ուժերը գրավեցին բոլոր հինգ տեղերը (նախատեսված մարոնիների, հույն ուղղափառների, հույն կաթոլիկների և հայ կաթոլիկների համար), երկրորդում՝ չորս տեղից երկուսը, որոնք նախատեսված էին հայ առաքելական համայնքի և սուննի համայնքի համար և երրորդում «Մուսթակբալ» շարժումը ստացավ բոլոր 10 տեղերը (5 սուննիների, մեկական շիաների, դրուզների, հույն ուղղափառների, ասորիների և դպտիների համար նախատեսված): Բացի այդ՝ «Մարտի 14-ի» դաշինքի հաղթանակը բավական ակնհայտ էր նաև Ռաշիյա ընտրատարածքում՝ Բեքաայի հովտի արևմտյան հատվածը, որտեղ բնակվում են ուղղափառներ, մարոնիներ, դրուզներ, սուննիներ և շիաներ: Այստեղ այն գրավեց բոլոր 6 տեղերը⁴³:

«Մարտի 8-ի» դաշինքը հաղթանակ տարավ Բաալբեքի ընտրատարածքում (10 տեղ), որտեղ բնակչության հիմնական մասը շիաներ են, ապրում են նաև հույն կաթոլիկներ և մարոնիներ: «Մարտի 14-ի» ուժերին չհաջողվեց հաջողության հասնել Լեռնային Լիբանանի մի քանի ընտրատարածքներում: Դա վերաբերում էր առաջին հերթին Բաաբդայի ընտրատարածքին (3 տեղ մարոնի, 1՝ դրուզ և 2՝ շիա). այստեղ բացարձակ հաղթանակ տարավ «Մարտի 8-ի» դաշինքը: Ալեյում մարոնիներին պատկանող 2 տեղը ստացավ Սաադ Հարիրիի դաշինքը, մյուս 2 տեղն էլ, որ նախատեսված էր դրուզների համար, կիսեցին «Մարտի 8-ի» և «Մարտի 14-ի» դաշինքները:

⁴³ Նույն տեղում:

«Մարտի 14-ի» դաշինքը կարողացավ հաղթանակ տանել Շուֆի շրջանում, որտեղ առաջադրվել էր Վալիդ Զումբլաթը: Հարիրիի ղեկավարած դաշինքը հարաբերական հաջողության հասավ նաև Մեթնի շրջանում, որտեղ բնակչության կազմը հետևյալն է՝ մարոնիներ, ուղղափառներ, հույն կաթոլիկներ և հայ առաքելականներ՝ դաշինք կազմելով «անկախների» հետ:

«Մարտի 8-ի» դաշինքը հաղթանակ տարավ բացարձակ մարոնիական Քեսրուանի շրջանում, որտեղ առաջադրվել էր հենց Միշել Աունը:

Ընդհանուր առմամբ Լիբանանի հարավն իր շիական բնակչությամբ հիմնականում ձայները տվեց «Մարտի 8-ի» դաշինքին: «Հիզբալլահի» ընտրությունը գրեթե համընդհանուր էր Տիրի շրջանում (չորս տեղ, որոնք նախատեսված էին շիաների համար): Իհարկե, Հարիրիի և Սինիորայի հաղթանակը Սայդայում (սուննի համայնքի համար նախատեսված երկու տեղով) մեծապես կանխատեսելի էր: Սակայն «Մարտի 8-ի» դաշինքը հաղթանակ տարավ Նաբաթիայի շրջանում (3 շիա), ինչպես նաև Զահրանի շրջանում (շիաների համար նախատեսված 2 տեղ), որտեղ հաղթանակ տարավ ոչ միայն «Հիզբալլահի» ներկայացուցիչը, այլ նաև «Ամալ» շիական շարժման ղեկավար Նաբիի Բերրին, ով նախընտրական վերջին փուլում, այնուամենայնիվ, վերջնականապես միացավ «Հիզբալլահի» դաշինքին: Վերջապես Լիբանանի հարավի ընտրատարածքներից վերջինում՝ Մարջայուն-Հասբայայում (հույն ուղղափառ-շիական-դրուզական-սուննիական)՝ 5 տեղ, որից 2-ը նախատեսված է շիաների համար⁴⁴, ընտրողների ձայներն ամբողջությամբ բաժանվեցին՝ ելնելով քաղաքական-կրոնադավանական սկզբունքից: Այստեղ «Հիզբալլահը» հաղթանակ տարավ շիական միջավայրում, իսկ «Մարտի 14-ի» դաշինքը՝ հույն ուղղափառ, դրուզական և սուննիական համայնքներում:

Լիբանանի հյուսիսում Հարիրիի կողմնակիցները կարողացան հաջողության հասնել Մինե-Դինիե սուննիական շրջանում (այն ընկած է Զղորթայի, Տրիպոլիի և Աքքարի միջև): Այս շրջանից ընտրվեցին երեք սուննի պատգամավորներ: Սակայն նրանք չկարողացան հաղթանակ տանել մարոնիական Զղորթայում (երեք տեղ, որ հատկացված էր մարոնիական համայնքի համար): Այստեղ հաղթանակ տարավ Սուլեյման Ֆրանժիեն և նրա ղեկավարած «Մարադդա» շարժումը:

Հաղթանակ տանելուց հետո Ս. Ֆրանժիեն, ով «Մարտի 8-ի»

⁴⁴ Նույն տեղում:

դաշինքի ղեկավարներից էր, անցյալում սիրիական քաղաքականության ակտիվ աջակիցներից Լիբանանում, հայտարարեց «լիբանանյան համընդհանուր փոխըմբռնման հասնելու և երկրի ներքին կայունության և ժողովրդավարության գործում համագործակցելու անհրաժեշտության մասին», ինչպես նաև «երկրի ներքին գործերին արտաքին միջամտության անթույլատրելիության մասին»: Նաբիհ Բերրին ևս ընտրությունների պաշտոնական արդյունքների հրատարակումից հետո կոչ արեց ընդդիմությանն աջակցելու մեծամասնությանը «Լիբանանում բոլոր կրոնադավանական խմբերի և քաղաքական կուսակցությունների համար միասնական պետություն կառուցելու գործում», ինչպես նաև նոր գումարվելիք խորհրդարանում կռաւիցիոն հարաբերություններ հաստատելու անհրաժեշտության մասին⁴⁵:

***

Ընտրությունների պաշտոնական արդյունքների հրապարակումից անմիջապես հետո ԱՄՆ նախագահը լիբանանյան ժողովրդին շնորհավորեց «ընտրարշավի խաղաղ ավարտի կապակցությամբ» և հայտարարեց, որ իր երկիրը հետագայում ևս կշարունակի աջակցություն ցուցաբերել Լիբանանին: Նախագահ Մ. Սուլեյմանին ուղղված նամակում Բարաք Օբաման մասնավորապես նշում էր. «Մենք հետագայում ևս կշարունակենք աջակցություն ցուցաբերել ազատ և անկախ Լիբանանին»: Նրանում ԱՄՆ նախագահը հույս էր հայտնում, որ լիբանանյան ապագա կառավարությունը կդառնար ժողովրդի կառավարությունը, որ այն կհիմնվեր համաձայնության վրա, կհարգեր բոլոր համայնքների իրավունքները և կգործեր փոխզիջումների հիմքի վրա, որ այն կվարեր քաղաքական ուղեգիծ, որը հիմնված կլիներ օրինական ինստիտուտների վրա, այլ ոչ թե՛ նեղ համայնքային և կուսակցական շահերի»⁴⁶: Սա անկասկած կարևոր դիրքորոշում էր, որը հաշվի էր առնում այն իրողությունը, որ ընտրությունների արդյունքում լիբանանյան խորհրդարան անցած ուժերից որևէ մեկը չկարողացավ էական մեծամասնություն դառնալ:

Ընտրությունների արդյունքներն ի ցույց դրեցին այն իրողությունը, որ լիբանանյան հասարակությունը բաժանված է երկու

⁴⁵ “Hassan Sherbel, Victory and It’s Price”, http://www.allied-media.com/Arab-American/al_hayat.htm, 09.06.2009.

⁴⁶ Randa Takiddi, “Lebanon after the Elections”, http://www.allied-media.com/Arab-American/al_hayat.htm, 10.06.2009.

գրեթե հավասար հատվածների: Հետընտրական շրջանում հաղթանակած «Մարտի 14-ի» դաշինքի ղեկավարը նախագահ Միշել Սուլեյմանի հանձնարարությամբ ստանձնեց նոր կառավարության կազմավորման գործընթացը:

Նոր վարչապետի թեկնածության շուրջ առկա էին հակասություններ: Սաադ Հարիրիի թեկնածության հարցում համաձայնություն ձեռք բերված չէր նույնիսկ ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի և Հարիրիի ավանդական, հիմնական քաղաքական և ֆինանսական հովանավոր Սաուդյան Արաբիայի միջև⁴⁷:

Հունիսի 21-ին խորհրդարանը պետք է հաստատեր վարչապետի թեկնածությունը, ով խորհրդակցություններ էր սկսելու նոր կառավարության կազմավորման նպատակով: Հետընտրական փուլում ԱՄՆ կոնգրեսական Ջ. Քերրին գտնում էր, որ վարչապետի պաշտոնը պետք է զբաղեցնեի ոչ Սաադ Հարիրին: Նշենք, որ ամերիկացիները ցանկանում էին նպաստել ամուր «կենտրոնամետ» դաշինքի կազմավորմանը, որում նախատեսում էին տեսնել նաև խորհրդարանի նախագահ Նաբիհ Բերրիին: Որպես փոխզիջումային տարբերակ՝ քննարկվում էր նաև սուննի Նաջիբ Միկաթիի թեկնածությունը: Մի շարք բարձրաստիճան ամերիկացի պաշտոնյաներ (Հ. Քլինթոնը, Դ. Բայդենը) ընտրություններից առաջ Լիբանան իրենց այցելության ընթացքում ոչ միանշանակորեն աջակցություն հայտնեցին «Մարտի 14-ի» դաշինքին: Պատահական չէր, որ ընտրություններից հետո ամերիկյան դիտորդական առաքելության ղեկավար Ջ. Քարթերը հայտարարեց «կոպիտ խախտումների բացակայության մասին»⁴⁸:

ԱՄՆ ակտիվորեն խաղարկում էր «լիբանանյան խաղաքարտը» և մասնակցում էր նոր կառավարության կազմավորմանը: Նրանք այդ հարցում ակտիվորեն աշխատում էին ինչպես սիրիացիների, այնպես էլ իրանցիների հետ (միջնորդավորված):

Սաադ Հարիրին ևս պատրաստ էր զիջումների: Նա հայտարարեց, որ նոր կառավարությունում նախարարական աթոռներից մեկը տրամադրվելու էր Միշել Աունի փեսային: Լիբանանում բոլոր քաղաքական ուժերը հասկանում էին, որ առանց փոխզիջումների հնարավոր չէր լինի նաև խորհրդարանում անցկացնել կարևորագույն օրինագծերը՝ չապահովելով ձայների երկու երրորդը:

Դեռևս հստակեցված չէր, թե ընդդիմությանը որքան նախա-

⁴⁷ E. Кирсанов, “План С. Харири по формированию правительства Ливана”, http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html

⁴⁸ “International Observers Praise Lebanon’s “Peaceful” Elections”, by Nicholas Kimbrell, www.dailystar.com.lb, 09.06.2009

րարական պաշտոններ էին տրվելու: Նաբիի Բերրիի, «Հիզբալլահի» և Միշել Աունի հետ խորհրդակցությունները ցույց տվեցին, որ նրանց հարաբերություններում նկատվում էր որոշակի լարվածություն: Ամենաշահեկան վիճակում Նաբիի Բերրին էր և նրա ղեկավարած «Ամալ» շարժումը: Վերջինս պահպանում էր խորհրդարանի խոսնակի պաշտոնը, իսկ նրա ղեկավարած շարժումը կարող էր ստանալ երեք նախարարական աթոռ: Հաշվի էր առնվում, որ Բերրիի շարժումը Ջումբլաթի կուսակցության հետ միասին կարևոր դեր էր խաղում «կենտրոնամետ» մարտունակ ուժ ձևավորելու հարցում, առանց որի որևէ լիբանանյան կառավարություն կենսունակ չէր կարող լինել: «Հիզբալլահը» զգալիորեն «չափավոր» դիրքերից էր հանդես գալիս՝ պահանջելով ընդդիմությանը հատկացնել նախարարական տեղերի մեկ երրորդը, այսինքն պահպանել ընտրություններից առաջ իրեն պատկանող աթոռները⁴⁹: «Հիզբալլահի» պահանջներն ավելի իրատեսական էին դառնում՝ կախված Իրանում ընթացող զարգացումներից, որտեղ նախագահական ընտրությունների արդյունքների նկատմամբ առկա էր անվստահություն: Կրճատվել էր «Հիզբալլահին» ցուցաբերվող ֆինանսական աջակցությունը: Ընտրություններին նախորդած երկու ամիսների ընթացքում կազմակերպությունը Թեհրանից գրեթե որևէ օժանդակություն չէր ստացել: Անկասկած պատճառն իրանական պետական կառույցներում ընթացող փոփոխություններն էին:

«Հիզբալլահի» մյուս կարևոր գործընկերը՝ Սիրիան ևս այդ շրջանում ավելի շատ անհանգստացած էր ԱՄՆ-ի հետ իր հարաբերություններով և Իսրայելի հետ խաղաղ բանակցությունների սկսմամբ, քան Լիբանանում իր դիրքերի վերահաստատմամբ:

Նշենք, որ սիրիացիները չէին խառնվում Լիբանանում նախընտրական զարգացումներին: Այդ շրջանում նրանք զբաղված էին նաև Թուրքիայի հետ հարաբերությունների սերտացմամբ, ինչն արտահայտվեց սիրիաթուրքական համատեղ զորավարժանքների իրականացմամբ: Վերլուծաբանների կարծիքով՝ Բաշար Ալ-Ասադը Լիբանանում ընտրական գործընթացի շրջանում ձեռնամուխ եղավ ավելի գլոբալ ծրագրերի իրականացմանը՝ Թուրքիայի հետ ռազմավարական միության կազմավորում և Մերձավոր Արևելքում նոր «ուժային կենտրոնի» ստեղծում: Այսպիսի քաղաքական միությունն ուներ նաև տնտեսական շարժա-

⁴⁹ “Nasrallah Accepts Election Results, Calls for ‘Solidarity’”, by Therese Sfeir, www.dailystar.com.lb, 09.06.2009.

ոլիթներ: Ավելի ուշ սիրիացիներն ակնկալում էին նաև այս դաշինքի միջոցով առաջխաղացում Իսրայելի հետ բանակցային գործընթացում: Բացի այդ՝ Բաշար Ալ-Ասադը, ով խոստացել էր սաուդցիներին ակտիվորեն չմիջամտել լիբանանյան իրադարձություններին, հավատարիմ էր իր խոստմանը: Այդ շրջանում եվրոպական իր շրջագայության ընթացքում Բաշար Ալ-Ասադը բազմիցս շեշտեց, որ «անընդունելի էր լիբանանյան գործերին արտաքին որևէ միջամտություն»՝ ի նկատի ունենալով Իրանին⁵⁰: Վերջինիս ավելի ակտիվորեն ներգրավումը հարևան Լիբանանի գործերում նույնիսկ դիրքորոշումների նման լինելու պարագայում այնքան էլ ցանակալի չէր Սիրիայի համար:

Լիբանանյան ֆրանսալեզու “L’Orient–Le Jour” պարբերականը ևս ընտրություններից հետո գրեց, որ նախընտրական արշավի ընթացքում, ինչպես նաև ընտրությունների օրը, Սիրիան «որևէ կերպ չփորձեց աջակցություն ցույց տալ «Մարտի 8–ի» դաշինքին Տրիպոլիում, Աքքարում, ինչպես նաև թույլ չտվեց Լիբանանում հաստատված սիրիացիներին մասնակցել խորհրդարանական ընտրություններին»⁵¹:

Սաադ Հարիրին նախատեսում էր 15 կան 16 նախարարական աթոռներ տրամադրել իր համախոհներին (նրանցից երկուսն արդեն հատկացվել էին Ջումբլաթի կուսակցությանը), իսկ 9–ը կամ 10–ը հատկացվելու էին ընդդիմությանը (2–3–ը՝ «Ամալին», 1 աթոռ կհատկացվեր դրուզական համայնքում Ջումբլաթի հիմնական հակառակորդ Արսլանին, 1 կամ երկու աթոռ էլ կհատկացվեր «Հիզբալլահին»): Բացի քանակական բաշխումից՝ կարևոր էր նաև, լիբանանյան սահմանադրության համաձայն, բաշխումն՝ ըստ կրոնադավանական պատկանելության:

Այս իրավիճակում Հարիրին նախագահ Միշել Սուլեյմանին առաջարկեց կառավարության իր հինգ տեղերը հատկացնել այսպես կոչված «անկախ» նախարարներին, որի նպատակն էր ուժեղացնել նախագահի դերը՝ որպես կայունության և անկողմնակալության երաշխավորի: Այս քայլի արդյունքում ընդդիմությունը (ավելի ճիշտ Միշել Աունն ու «Հիզբալլահը») զրկվում էր 3–ից 5 աթոռներից: Բացի այդ՝ սահմանադրության համաձայն՝ կրոնադավանական հավասարակշռությունը պահելու նպատակով Հարիրին կամ նախագահ Միշել Սուլեյմանը կարող էին նախարարական պաշտոններին առաջադրել «իրենց»

⁵⁰ Е. Кирсанов, “Ливан: выборы прошли. Что дальше?”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/09-06-09b.htm>

⁵¹ “L’Orient–Le Jour”, 10.06.2009.

շիաներին, իսկ քրիստոնյա նախարարներ նշանակել հույն ուղղափառ համայնքից⁵²:

Նոր կառավարության առաջնահերթ նպատակներից Հարիրին համարում էր երկրի անկախության ամրապնդումն ու անվտանգության ապահովումը, ինչպես նաև բանակի ուժեղացումը՝ որպես միակ ուժ, որը կարող էր երկիրը հեռու պահել կենտրոնախույս ձգտումներից: Նա լուրջ մտահոգություն ուներ, որ տվյալ փուլում իրանական վերնախավում առկա խնդիրների պայմաններում, Թեհրանը կարող էր «Հիզբալլահին» հրահրել Լիբանանի իշխող դաշինքի հետ զինված հակամարտության: Լիբանանում այդպիսի հնարավոր զարգացումը Հարիրիի գնահատմամբ Իրանի նախագահը կարող էր օգտագործել «արտաքին սպառնալիքների» առջև ազգը համախմբելու նպատակով⁵³:

Լիբանանյան բանակի ուժեղացման գործում Սաադ Հարիրին նպատակ ուներ լրջորեն համագործակցելու ԱՄՆ-ի և Ռուսաստանի հետ, թեև ամերիկացիների հետ զենքի տրամադրման բանակցություններն այդ փուլում արդյունավետ չէին: Վաշինգտոնն այնքան էլ հակված չէր նորագույն զինտեխնիկա տրամադրելու Լիբանանին, քանի որ որոշակի երկյուղ ուներ, որ այն կարող էր հայտնվել «Հիզբալլահի» մարտիկների ձեռքում: Այս հարցում էական օգնություն կարող էր ցույց տալ Ռուսաստանը, որի հետ հարաբերությունների արդյունավետ զարգացումը Սաադ Հարիրին համարում էր նոր կառավարության արտաքին քաղաքականության հիմնական ուղղություններից մեկը: Այդ հարաբերություններն ընդգրկելու էին ոչ միայն ռազմական, այլ նաև տնտեսական և ֆինանսական ոլորտները⁵⁴: Ռուսաստանի համար սա ևս կարող էր շահավետ լինել: Այն կարող էր Լիբանանը որպես «կամուրջ» օգտագործել Ծոցի արաբական երկրների հետ հարաբերությունները զարգացնելու գործում:

«Հունիսի 7-ի ընտրությունները ցույց տվեցին, որ լիբանանցիները կողմ էին միասնական պետության, ժողովրդավարական և բաց քաղաքական ուղեգծի շարունակմանը», – իր ուղերձում նշեց Գերմանիայի արտաքին գործերի նախարար Ֆ.-Վ. Շտայնմայերը: Երկրի հիմնական քաղաքական ուժերը համագործակցության պատրաստակամություն հայտնեցին: «Դա դրական նշան

⁵² “Sleiman Urges All Parties to Join Reform Drive After March 14 Victory”, by Therese Sfeir, www.dailystar.com.lb, 09.06.2009

⁵³ E. Кирсанов, “План С. Харири по формированию правительства Ливана”, http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html

⁵⁴ Նույն տեղում:

է ոչ միայն Լիբանանի, այլ նաև ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանի համար»⁵⁵:

«ԱՄՆ-ն «Հիզբալլահը» ներառել է ահաբեկչական կազմակերպությունների ցանկում, իսկ ԵՄ ձեռնպահ է մնացել այդ քայլից: Իմ խորին համոզմամբ Եվրոպական Միության դիրքորոշումն ավելի խելամիտ է», – իր հարցազրույցում նշեց Մերձավոր Արևելքում արաբական երկրների հետ կապերի խորհրդարանական խմբի անդամ Գերմանիայի Քրիստոնյա դեմոկրատական կուսակցությունը ներկայացնող Յոահիմ Հերստերն⁵⁶: Վերջինս ընդգծեց նաև, որ «Հիզբալլահը» իշխանության կարևոր գործոն է Լիբանանում: Նա շեշտեց, որ իր համար ընդունելի չէ «Հիզբալլահի» ահաբեկչական գործունեությունը, սակայն այն «արդեն վաղուց Լիբանանի քաղաքական և սոցիալական կարևոր բաղադրիչներից է, որի հետ չի կարելի հաշվի չնստել»⁵⁷:

***

2009 թ. հունիսի 7-ին Լիբանանում տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրություններում լիբանանահայ քաղաքական ուժերն ունեին հետևյալ կողմնորոշումը. ՌԱԿ-ը և ՍԴՀԿ-ն համագործակցում էին «Մուսթակբալ» շարժման, «Լիբանանյան ուժերի» և «Քաթաիբ» կուսակցության հետ: Մինչդեռ ՀՅԴ-ն համագործակցում էր «Մարտի 8-ի» դաշինքի հետ⁵⁸:

Ընտրություններից առաջ հայտնի էր, որ լիբանանահայերի ձայները պետք է որոշիչ լինեին ընտրություններում: “The New York Times” պարբերականը մայիսի 26-ի համարում գրեց, որ լիբանանահայ համայնքը կարևոր գործոն էր ընտրություններում, ինչը կապված էր ՀՅԴ-ի ձայների հետ⁵⁹:

Ընտրություններից ամիսներ առաջ ՀՅԴ Լիբանանի Կենտրոնական կոմիտեն սկսեց իր նախընտրական գործունեությունը, որն իրականացվում էր մի քանի ուղղություններով: Նախ նպատակ էր դրված ապահովել Լիբանանից արտագաղթած հայերի ձայները: Այդ նպատակով ՀՅԴ-ն ԱՄՆ գործուղեց իր պատգամավորներից մեկին: Հայերը, որոնք տասնյակ տարիներ լքել

⁵⁵ И. Берг, “Выборы в Ливане: оценки немецких политиков и европейских СМИ”, http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html

⁵⁶ “Das Parlament”, N 21, 18.05.2009.

⁵⁷ “Financial Times Deutschland”, 09.06.2009

⁵⁸ Յակոբ Վարդիվառեան, «Լիբանանի երեսփոխանական ընտրություններն ու լիբանանահայ գաղութը», «Ազգ», #106, 10.06.2009:

⁵⁹ <http://www.nytimes.com/>, 26.05.2009

էին իրենց ծննդավայրը, հնարավորություն ստացան անվճար այցելելու Լիբանան: Այդ ընթացքում փակվում էին Լիբանանում նրանց կեցության ծախսերը⁶⁰:

Հետաքրքրական էր այն փաստը, որ ԱՄՆ-ի՝ լիբանանյան ծագում ունեցող հայ քաղաքացիները պետք է մեկնեին Լիբանան՝ քվեարկելու «Հիզբալլահի» օգտին, որը ներառված է ԱՄՆ-ի հրապարակած ահաբեկչական կազմակերպությունների շարքում: Մյուս կողմից ՀՅԴ-ն առաջ քաշեց խորհրդարանում «Հայկական պատգամավորական» դաշինք ստեղծելու գաղափարը, որը փաստորեն գլխավորելու էր հենց ինքը⁶¹: Հրավեր ուղարկվեց նաև մյուս երկու կուսակցություններին: Սակայն նրանք ձեռնպահ մնացին այդ առաջարկին միանալուց և հրաժարվեցին այդ դաշինքի մաս կազմելուց⁶²:

2000 թ. նախկին վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի նախաձեռնությամբ փոփոխություն տեղի ունեցավ գոյություն ունեցող ընտրական համակարգում: Հայ ավանդական երեք կուսակցություններն էլ՝ ՀՅԴ, ՌԱԿ և ՍԴՀԿ, մասնակցեցին խորհրդարանական ընտրություններին: Արդյունքում երեքն էլ տեղ գրավեցին խորհրդարանում: Այսպիսով՝ վերացավ «Հայկական դաշինք» հասկացությունը, թեև «Դաշնակցությունն» իր երկու պատգամավորներով շարունակում էր պնդել, որ ներկայացնում է «Հայկական դաշինքը»: Նույն իրավիճակն էր նաև 2005 թ. խորհրդարանական ընտրություններում⁶³:

Նախընտրական շրջանում դաշնակցությունը խստորեն քննադատում էր ՍԴՀԿ-ին և ՌԱԿ-ին⁶⁴: Ընտրությունների արդյունքներից պարզ դարձավ, որ Բեյրութի Բ. ընտրաշրջանից

⁶⁰ Յակոբ Վարդիվառեան, «Լիբանանի երեսփոխանական ընտրություններն ու լիբանանահայ գաղութը», «Ազգ», #106, 10.06.2009:

⁶¹ Zaven Messerlian, Armenian Participation in the Lebanese Legislative Elections During the Presidency of Michel Suleiman (2008), Հայկազեան հայագիտական հանդես, Հ. Լ. Ա., Պեյրութ, 2011, էջ 365: Լիբանանյան տարբեր խորհրդարանական ընտրություններին հայերի մասնակցության մասին տես նաև Zaven Messerlian, Armenian Participation in the Lebanese Legislative Elections During the Presidency of Camille Chamoun /1952–1958/, Հայկազեան հայագիտական հանդես, ՀԳ., Պեյրութ, 2003, էջ 259–310:

⁶² Հարցազրույց ՌԱԿ կենտրոնական վարչության նախկին ատենապետ, ՌԱԿ Լիբանանի մասնաճյուղի ղեկավարներից, Թեքեյան մշակութային միության՝ հիմնադիրների մարմնի փոխատենապետ Հակոբ Գասարճյանի հետ, «Ազգ», # 141, 29.07.2009:

⁶³ Նույն տեղում:

⁶⁴ Համո Մոսկոֆյան, «Լիբանանում խորհրդարանական ընտրությունների պայքարը նախերգանքից անցավ գործնական բանակցությունների ու միտինգների», «Ազգ», # 50, 21.03.2009:

Դոհայի համաձայնությամբ, առանց ընտրապայքարի ընտրվեցին Սեպուհ Գալփաքյանը (ՍԴՀԿ) և Արթուր Նազարյանը, Բեյրութի Ա ընտրաշրջանից ընտրվեցին «Մարտի 14-ի» դաշինքի ներկայացուցիչներ Ժան Օղասափյանը (ՌԱԿ) և հայ կաթոլիկ համայնքը ներկայացնող Սերժ Թուրսարգիսյանը: Մեթնից (Լեռնալիբանան) առանց ընտրապայքարի ընտրվեց Հակոբ Բագրատունին (<ՅԴ), Ջահլեից՝ «Մարտի 14-ի» դաշինքի ներկայացուցիչ Շանթ Չինչինյանը: Այսպիսով՝ առաջիկա 4 տարիների ընթացքում երկրի խորհրդարանում հայ պատգամավորներից 4-ը «Մարտի 14-ի» դաշինքից էր, իսկ 2-ը՝ «Հիզբալլահի» գլխավորած ընդդիմությունից⁶⁵:

***

Թեև Լիբանանում ընտրությունները վաղուց ավարտվել էին, սակայն նրանցում հաղթանակ տարած «Մարտի 14-ի» ուժերի ղեկավար Սաադ Հարիրիին անմիջապես չհաջողվեց կառավարություն ձևավորել⁶⁶:

Չնայած Հարիրիի թեկնածության շուրջ առկա ներքին և արտաքին տարակարծություններին՝ այնուամենայնիվ վերջինս որոշեց անձամբ գլխավորել կառավարությունը: Այս պարագայում ընդդիմությունը ներկայացրեց կառավարության կազմի իր հնարավոր տարբերակ. Նաբիհ Բերրին գլխավորում էր Արտաքին գործերի նախարարությունը (այս հարցում Հարիրին առարկություններ չունեց), իսկ «Ամալը» պետք է ստանար ևս երկու նախարարական աթոռ: Ամենակարևորն ու սկզբունքայինն այն էր, որ «Հիզբալլահը» Աունի ներկայացուցիչների համար պահանջում էր հինգ աթոռ՝ ներառյալ երկու կարևոր՝ ներքին գործերի և կապի նախարարների պաշտոնները: Մեկ նախարարական աթոռ «Հիզբալլահը» թողնում էր իրեն, ընդհանուր ինն աթոռ: Վերոնշյալ երկու նախարարական պաշտոնները սկզբունքային էին, քանի որ կարևոր գործընթացները վերահսկելու հնարավորություն էին տալիս, այդ թվում նաև Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության հարցով միջազգային դատարանի՝ իրեղեն «ապացույցների» ձեռք բերումը, որոնք, ինչպես հայտնի է, հիմնվում էին հիմնականում հեռախոսային խոսակցությունների գաղտնազերծման վրա: Հարիրին, բնականաբար, չհամաձայնվեց վերոնշյալի հետ՝ դա

⁶⁵ Այս մասին տես «Զարթօնք», Հունիսի 16, 2009, No. 47(19776):

⁶⁶ Е. Кирсанов, “Ливан: поле после боя принадлежит мародерам”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/22-09-09a.htm>

համարելով սկզբունքային հարց: Արդյունքը կառավարական երկարաժամկետ ճգնաժամն էր:

Այս իրավիճակից հնարավոր կլինե՞ր խուսափել, եթե չլիներ Առաջադիմական սոցիալիստական կուսակցության ղեկավար Վալիդ Ջումբլաթի՝ օգոստոսի 2-ի հայտարարությունն այն մասին, որ նա դուրս էր գալիս հաղթանակ տարած դաշինքի և խորհրդարանական մեծամասնության կազմից: Ջումբլաթը քննադատեց Սաադ Հարիրիին և հանդես եկավ սիրիամետ հայտարարություններով: Հատուկ անդրադարձ կատարեց «Հիզբալլահին»՝ նշելով, որ «առանց այդ կուսակցության՝ Լիբանանի ապագան անհնար է»: Նա նույնիսկ իր որդուն հանձնարարեց մասնակցել «Հիզբալլահի» ցույցին, նաև հիշեց ավանդական արաբական հակամարտիկյան տրամադրություններն ու ընդգծեց իր հավատարմությունը «լենինյան գաղափարներին»⁶⁷: Այդուհանդերձ Ջումբլաթի «գործողությունները» համարժեքորեն չգնահատեց ընդդիմությունը: Դրան սառը վերաբերվեցին ինչպես «Հիզբալլահին», այնպես էլ Դամասկոսը:

Իրականում Ջումբլաթի Հարիրիի՝ դաշինքում ներգրավվելը պատահական չէր: Դրուզական ճակատում նրա հիմնական մրցակիցը երիտասարդ և ինքնավստահ Արսլանն էր, ով ներգրավվել էր ընդդիմության դաշինքում: Ջումբլաթի հեղինակությունն իր համայնքի ներսում գնալով ընկնում էր: 2008 թ. դեպքերը, երբ «Հիզբալլահը» առանց լուրջ դժվարությունների իր վերահսկողությունը հաստատեց Բեյրութի զգալի մասի նկատմամբ, իսկ Արսլանն իր ազդեցությունը հաստատեց դրուզական գյուղերի մեծ մասի նկատմամբ, խիստ ահաբեկեցին Ջումբլաթին: Նա հասկացավ, որ աստիճանաբար կորցնում էր դրուզների վերահսկման ֆինանսական հնարավորությունները և որոշում կայացրեց նոր հովանավորներ գտնելու մասին, ինչպիսիք էին Սաադ Հարիրին և նրա սաուդական գործընկերները: Արսլանն, իհարկե, չունե՞ր նման ֆինանսական աղբյուրներ: Բացի այդ՝ Ջումբլաթի օգտին Շուֆի շրջանում քվեարկեցին ոչ միայն դրուզները, այլ նաև «Մարտի 14-ի» ուժերի այլ կողմնակիցներ ևս՝ 14 հազար քրիստոնյաներ և սուննիներ⁶⁸:

Ջումբլաթն իր հայտարարությամբ ի ցույց դրեց, որ նոր կառավարության կազմավորման նկատմամբ իր չեզոքությունն ամբողջությամբ կախված էր ֆինանսական հովանավորությունից:

⁶⁷ “Hariri Takes Holiday as Efforts to Form Cabinet Stumble”, by Elias Sakr, www.dailystar.com.lb, 05.08.2009

⁶⁸ E. Кирсанов, “Ливан: поле после боя принадлежит мародерам”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/22-09-09a.htm>

Արդեն սեպտեմբերի սկզբին Ջումբլաթին այցելեց Սաուդյան Արաբիայի Թագավորության պատվիրակությունը և բանակցությունների արդյունքում նա հայտարարեց, որ մնում էր խորհրդարանական մեծամասնության կազմում (և առարկություններ չունենալու Սաադ Հարիրիի ձևավորած կառավարության նկատմամբ), սակայն չէր ներգրավվում «Մարտի 14-ի» դաշինքի կազմում⁶⁹, ինչը նրան հետագա սակարկությունների հնարավորություն էր ընձեռում:

Այս իրավիճակում Լիբանանի նախագահ Միշել Սուլեյմանը Հարիրիին կրկին հանձնարարեց կառավարության կազմավորումը սեպտեմբերի վերջին Ռիադի հետ խորհրդակցությունների անցակացումից հետո: Ի դեպ, Լիբանանի սահմանադրության համաձայն, Սաադ Հարիրին անսահմանափակ ժամանակահատված կարող էր զբաղվել կառավարության ձևավորմամբ: Երկար քաղաքական խորհրդակցություններից հետո միայն 2009 թ. նոյեմբերի 9-ին Սաադ Հարիրիին հաջողվեց կազմավորել իր կառավարությունը:

***

Լիբանանում ընտրություններից առաջ մերձեցում էր նկատվում Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի միջև: Մասնավորապես նշվում էր Վալիդ Բեն Թալալի և նրա շրջապատի մասին, որոնք համարվում էին սիրիամետ ուժեր սաուդական թագավորի շրջապատում: Հենց նրանց դրդմամբ էր, որ Աբդալլահ թագավորը մերձեցման գնաց Դամասկոսի հետ: Վալիդ Բեն Թալալին, իրոք, հաճախակի հյուր էր Դամասկոսում և այնտեղ սաուդական ամենախոշոր ներդրողներից մեկն էր ու մտերիմ հարաբերություններ ուներ Բաշար Ալ-Ասադի հետ⁷⁰:

Ռիադում գործում են երեք ազդեցիկ խմբավորումներ: Առաջին խումբը հարաբերական «ամերիկամետ» ուժերն են, որոնք կողմնակից են Սիրիայի և Իրանի նկատմամբ «կոշտ ուղեգծի» իրականացմանը: Այս դիրքորոշման ղեկավարներն են թագաժառանգներ Բանդարն ու Սուլթանը: Բանդարը անձնական հակասություններ ուներ նաև Դամասկոսի հետ, որոնք բացատրվում են այնտեղ նրա ֆինանսական անհաջող ծրագրերով:

Երկրորդ խումբն «ընդհանուր արաբական» քաղաքականու-

⁶⁹ Նույն տեղում:

⁷⁰ Abd Al-Rahman Al-Rashidi, “Hariri and the Sunni Leadership”, <http://www.asharq-e.com>, 10.06.2009

թյան կողմնակիցներն են, որոնք գտնում են, որ անհրաժեշտ է համախմբել ողջ արաբական ներուժն իրանական սպառնալիքի դեմ պայքարում: Այս գործիչներից էին Վ. Բեն Թալալը, Վ. Մուն-թալալը և այլոք:

Երրորդ խումբը ներառում է առավել արմատական իսլամական քաղաքականության կողմնակիցներին, որոնք հովանավորում են ահաբեկչական մի շարք կազմակերպությունների:

Բոլոր երեք խմբերին միավորում էր իրանական սպառնալիքն ու արաբական աշխարհը գլխավորելու ձգտումը՝ տնտեսական և քաղաքական առումով: Լիբանանում խորհրդարանական ընտրությունների շրջանում Սիրիայի հետ համաձայնությունը հնարավոր դարձավ ոչ միայն երկրորդ խմբի ակտիվ ջանքերի շնորհիվ⁷¹: Այստեղ շատ կարևոր էր նաև ամերիկյան մերձավորարևելյան նոր քաղաքականությունը, որը նախատեսում էր Սիրիային «հեռու պահել» Իրանից և այդ ճանապարհով հասնել մերձավորարևելյան խնդրի խաղաղ կարգավորմանը:

Նախընտրական փուլում սիրիասատուական գործարքի շրջանակներում հետևյալ համաձայնությունն էր ձեռք բերվել. Դամասկոսը չէր խառնվում լիբանանյան ընտրություններին: Փոխարենը Լիբանանի վարչապետի պաշտոնը ստանձնելու էր չեզոք փոխզիջումային գործիչ, ով չէր խթանելու հակասիրիական տրամադրությունները և «մոռանալու» էր միջազգային դատարանի մասին, որը հետաքննում էր Ռաֆիկ Հարիրիի սպանությունը: Սիրիայի և Լիբանանի միջև հաստատվում և զարգանում էին դիվանագիտական հարաբերություններ, Իսրայելի գրաված տարածքների ազատագրման հարցում նրանք հանդես էին գալիս միասնական ճակատով: Փոխարենը սիրիացիները սառեցնում էին հարաբերությունները Իրանի հետ և թուլացնում էին «Հիզբալլահի» ակտիվությունը: Հետագայում սաուդցիները, սիրիական տնտեսության մեջ ներդրումներին զուգահեռ, ակտիվ դիվանագիտական շփումներ էին սկսում սիրիաիսրայելյան խաղաղ բանակցությունների ուղղությամբ, որի վերջնական արդյունքը պետք է լիներ բոլոր գրավված տարածքների վերադարձը Սիրիային և խաղաղության համաձայնագրի կնքումը⁷²:

Սակայն Սաադ Հարիրիի՝ անձամբ վարչապետի պաշտոնը զբաղեցնելու որոշումը խախտեց ձեռք բերված պայմանավոր-

⁷¹ E. Кирсанов, “Ливанская ошибка короля Абдаллы”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/23-09-09a.htm>

⁷² Tarik Al-Hamidi, “Lebanon and the Fail of Iranian Plan”, <http://www.asharq-e.com>, 09.06.2009

վածությունները: Նշենք նաև, որ սկզբում սաուդցիների և ամերիկացիների համար դա ևս անսպասելի էր: Սաադ Հարիրիին վարչապետի պաշտոնում նշանակելու Աբդալլահի համաձայնությունը լարվածություն առաջացրեց Դամասկոսում, և նման իրավիճակում վերջինս զիջումների չգնաց: Դամասկոսը Ս. Հարիրիին առաջարկեց ժամանել Սիրիա նոր կառավարության կազմը քննարկելու նպատակով: Բացի այդ, Սիրիայի անուղղակի դրդմամբ «Հիզբալլահի» սկսեց պահանջել նախարարական աթոռների ավելացում Հարիրիի համար ոչ ընդունելի տարբերակով, ակտիվություն սկսեց ցուցաբերել նաև գեներալ Միշել Աունը:

Տվյալ փուլում «Հիզբալլահի»՝ իշխանության գալը ձեռնտու չէր ոչ միայն Սաադ Հարիրիին, այլ նաև Իսրայելին, ԱՄՆ-ին և ԵՄ-ին: Դա նաև չէր բխում Սիրիայի շահերից, որը չէր ցանկանում արմատականության շատ վտանգավոր օջախ ունենալ իր սահմանների մոտ: Դա չէր ցանկանում նաև Իրանը՝ հասկանալով, որ այն կարող էր հանգեցնել Արևմուտքի ուղղակի միջամտությանը լիբանանյան գործերին: Հասկանալի է, որ և՛ Իրանը, և՛ Սիրիան «Հիզբալլահին» նախընտրում էին տեսնել միայն «կառավարելի» կարգավիճակում:

***

2010 թ. հոկտեմբերի 13–14-ի Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադի՝ Լիբանան այցի ընթացքում վերջինս կտրուկ քննադատեց Լիբանանի գործով Միջազգային դատարանի գործունեությունն, ու այն անվանեց «գործիք» արտաքին ուժերի ձեռքում, որն օգտագործվում էր երկրի ներքին գործերին միջամտելու նպատակով⁷³:

Ահմադինեժադին ջերմորեն ընդունեցին Լիբանանի շիաները: Ելույթ ունենալով Բեյրութի հարավային՝ հիմնականում շիական արվարձաններում՝ նա իր գորակցությունը հայտնեց «Հիզբալլահին» և նրա ղեկավար Հասան Նասրալլահին և շեշտեց, որ հետագայում ևս Իրանը կշարունակի աջակցություն ցույց տալ կազմակերպությանն ու նրա համախոհներին: Իր ելույթի ընթացքում Իրանի նախագահը կրկին սպառնալիքներ հնչեցրեց Իսրայելի հասցեին և նրան մեղադրեց Լիբանանում սադրանքներ կազմակերպելու մեջ:

Այցի շրջանակներում Իրանի նախագահը հանդիպումներ

⁷³ Նույն տեղում:

ունեցավ Լիբանանի նախագահի, վարչապետի և խորհրդարանի նախագահի հետ: Երկու երկրների միջև ստորագրվեց 17 համաձայնագիր, որոնք վերաբերում էին տնտեսության տարբեր ոլորտներին, այդ թվում նաև էներգետիկ ոլորտին:

Այցի շրջանակներում կնքված համաձայնագրերից մեկի շրջանակներում Իրանը Լիբանանի կառավարությանը տրամադրելու էր 450 մլն ԱՄՆ դոլարի վարկ՝ իր էներգետիկ ծրագրերի իրականացման համար: Լիբանանը կարիք ունի ավելի մեծ հզորությամբ էլեկտրակայանների, որոնք ի վիճակի կլինեն ապահովելու երկրի ավելացող սպառումը: Ներկայումս Լիբանանն արտադրում է 1,600 մեգավատ էլեկտրաէներգիա, մինչդեռ սպառումը կազմում է 2,400 մեգավատ⁷⁴:

Երկրի էներգետիկ ոլորտի վերակառուցման համար նախատեսված ծրագրի արժեքը 5 միլիարդ ԱՄՆ դոլար է: Դրա շրջանակներում արդեն 2014 թ. Լիբանանը կարող է արտադրել 4,000 մեգավատ, իսկ արդեն 2015 թ.՝ 5,000 մեգավատ: Ծրագրի իրականացման համար կառավարությունը պետք է ներդնի 1,550 միլիարդ ԱՄՆ դոլար, 2,320 միլիարդ ԱՄՆ դոլար ներդնելու է մասնավոր ոլորտը, մնացած 1 միլիարդ ԱՄՆ դոլար նախատեսվում է ստանալ վարկերի և դոնորների կողմից⁷⁵:

***

2009 թ. մարտի 1-ին հոլանդական Լեյշենդամ (Leischendam) բնակավայրում՝ Հաագայից ոչ հեռու, իր աշխատանքները սկսեց Լիբանանի գործով Հատուկ դատարանը: ՄԱԿ-ի հովանու ներքո գործող այդ դատարանը քննելու էր Լիբանանում կատարված հանցագործությունները, որոնք կապված էին ահաբեկչության հետ: Հատուկ դատարանի հիմնական խնդիրն էր բացահայտել և պատասխանատվության ենթարկել նախկին վարչապետ Ռ. Հարիրիի սպանության մեղավորներին⁷⁶:

Լիբանանում սպանությունը քաղաքական նպատակների իրականացման բավական հաճախ կիրառվող միջոցներից է: Ռ. Հարիրիի սպանությունը նպաստեց «Մայրիների հեղափոխության» բռնկմանը: ՄԱԿ-ի ԱԽ թիվ 1595 բանաձևի համաձայն, որ

⁷⁴ “Ahmadiejad: Friends are Being Framed”, by Ekias Sakr, <http://www.dailystar.com.lb>, 14.09.2010

⁷⁵ “Lebanon and Iran Ink 17 Trade Agreements”, <http://www.dailystar.com.lb>, 14.09.2010

⁷⁶ Նույն տեղում:

ընդունվեց 2005 թ. ապրիլի 7-ին՝ կազմավորվեց միջազգային անկախ հանձնաժողով, որը զբաղվելու էր Ռ. Հարիրիի սպանության հետաքննությամբ: Այն Լիբանանում ուներ կենտրոնական գրասենյակ, որի նպատակն էր աջակցություն ցույց տալ լիբանանյան իշխանություններին հետաքննության իրականացման գործընթացում (լիբանանցիների երկրի դատական մարմինների նկատմամբ անվստահության առկայության պայմաններում):

2005 թ. դեկտեմբերի 13-ին Լիբանանի կառավարությունը դիմեց ՄԱԿ-ին՝ խնդրելով «կազմավորել միջազգային դատարան՝ պատասխանատվության ենթարկելու բոլոր այն անձանց, որոնք մեղադրվում էին Ռ. Հարիրիի սպանության կազմակերպման մեջ»:

Միջազգային դատարանը կազմավորվեց ԱԽ 1757 բանաձևի համաձայն: Այն ստեղծելու որոշումն ուժի մեջ մտավ 2007 թ. հունիսի 10-ին: Նրա կանոնադրության համաձայն՝ Հատուկ դատարանն ու ազգային դատարաններն ունեին համարժեք իրավասություններ, սակայն Հատուկ դատարանն ուներ գերակայություն ազգայինի նկատմամբ: Կանոնադրության 2-րդ հոդվածում նշված էր, որ հանցագործության համար հետախուզման և պատժի համար կկիրառվեն Լիբանանի քրեական օրենսգրքի այն հոդվածները, որոնք վերաբերում են ահաբեկչական գործողություններին, հանցագործություններին և իրավախախտումներին, որոնք առնչվում են կյանքի և անձնական անձեռնմխելիության հետ, անօրինական զինված միավորումներին և հանցագործության մասին չտեղեկացնելուն, ինչպես նաև միջհամայնքային թշնամանք և քաղաքացիական պատերազմ հրահրելուն⁷⁷: Բացի Հարիրիի սպանության քննությունից՝ դատարանը զբաղվելու էր նաև այլ ահաբեկչություններում ներգրավված անձանց գործերի քննությամբ, որոնք տեղի էին ունեցել Լիբանանում 2005 թ. փետրվարի 14-ից հետո: Քննության ընթացքում միջազգային քննչական խումբը վարկածներ առաջ քաշեց, որոնց համաձայն՝ Ռ. Հարիրիի սպանությունը կապված էր նրա քաղաքական գործունեության հետ (սակայն հանցագործության շարժառիթ կարող էր լինել նաև «կոռուպցիան և գումարների վլացումը»): Քննչական խմբի զեկույցներից մեկում ընդգծվում էր, որ ՄԱԿ-ի ԱԽ թիվ 1559 բանաձևը, որն ընդունվել էր 2004 թ., և որում նշված էր սիրիական զորքերի դուրս բերման և «Հիզբալլահի» զինաթափ-

⁷⁷ И. Мохова, “Открытие Специального трибунала по Ливану”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/15-03-09.htm>

ման անհրաժեշտության մասին (թեև բուն տեքստում խոսվում էր Լիբանանի ինքնիշխանության ապահովման և զինված խմբավորումների զինաթափման մասին՝ ի նկատի ունենալով «Հիզբալ-լահր»), ևս նպաստել էր երկրի նախկին վարչապետի սպանության նախապատրաստմանն ու իրականացմանը:

Գերմանացի դատախազ Դետլև Մեիլիսի գլխավորությամբ (հետաքննչական խմբի առաջին ղեկավարը) հետաքննության արդյունքում հարցաքննվեցին ավելի քան 500 վկաներ և կազմվեց 19 անձից կազմված կասկածյալների ցուցակ, իսկ հավաքված ապացույցները, ինչպես նշվում էր Մեիլիսի զեկույցում, վերաբերում էին ինչպես լիբանանյան, այնպես էլ սիրիական հատուկ ծառայությունների բարձրաստիճան պաշտոնյաներին: Հետաքննչական խմբի առաջին զեկույցներում նշվում էր Սիրիայի Արաբական Հանրապետության հետաքննությանը ոչ լիարժեք աջակցություն ցուցաբերելու մասին: ՉԼՄ-ներում Մեիլիսը նույնիսկ քննադատեց սիրիական իշխանություններին՝ հատուկ քարոզչական աշխատանք իրականացնելու համար, ինչի նպատակն էր վարկաբեկել հանձնախմբի գործունեությունը: Խմբի հաջորդ ղեկավար Ս. Բրամմերցը նշեց, որ Սիրիան հետաքննությանը ցուցաբերում էր «արդյունավետ աջակցություն»: Այդուհանդերձ հիմնական կասկածյալներին դեռևս մեղադրանք չէր առաջադրվել: Արդյունքում ձերբակալվել էին լիբանանցի չորս գեներալներ, որոնք պատասխանատու պաշտոններ էին զբաղեցնում երկրի անվտանգության համակարգում՝ սիրիական ռազմական ներկայության վերջին փուլում: Կասկածի տակ հայտնվեցին նաև «Liban Cell» բջջային ընկերության երկու ծառայողներ, որոնց անուններն, ինչպես գեներալներինը, չեն հրապարակվել:

2007 թ. հետաքննությունը գլխավորեց կանադացի դատավոր Դենիել Բելմարը, ով այդ պաշտոնը զբաղեցրեց մինչև 2009 թ. փետրվարի 28-ը:

Հանձնաժողովի աշխատանքի ընթացքում հետաքննվել է ևս 20 գործ, որոնք կապված էին Լիբանանում քաղաքական սպանությունների հետ, որոնց արդյունքում, Բելմարի զեկույցի համաձայն, մահացել է 61 և վիրավորվել 494 մարդ:

Ինչ վերաբերում է Սիրիային, ապա զեկույցում նշվում էր, որ ՍԱՀ-ի աջակցությունը հետաքննությանն ընդհանուր առմամբ բավարար էր, սակայն հանձնաժողովն իրավունք ուներ Սիրիայից պահանջելու «լիարժեք համագործակցություն»:

ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի իրավական հարցերով տեղակալ Պատրիսիա Օ'Բրայենը Լիբանանի հարցով Միջազգային դատարանի բացման արարողության ընթացքում՝ 2009 թ. մարտի 1-ին, հայտարարեց, որ Դատարանի կազմավորումը «Լիբանանում քաղաքական հանցագործությունները և անպատժելիության մթնոլորտը կանխելու միջազգային հանրության գործունեության արդյունք էր»⁷⁸: Հոլանդիայում Լիբանանի Հանրապետության դեսպան Ջեյդան Չահիրի կարծիքով. «Միայն այդպիսի միջազգային կառույցը կարող է լիբանանցիների մոտ վերականգնել վստահությունը: Լիբանանցիները կրկին իրենց կզգան անվտանգ, իսկ հանցագործները կիմանան, որ նրանք չեն կարող խուսափել պատասխանատվությունից»: Իր անկախ դիրքորոշման մասին հայտարարեց Դ. Բելմարը: Նա մասնավորապես ընդգծեց, որ հետաքննությունը և դատական գործընթացը զերծ կլինեն քաղաքական ազդեցությունից և կիրականացվեն արդարադատության սկզբունքների համաձայն⁷⁹:

Դատարանի կազմավորումից սկսած՝ 60 օրվա ընթացքում այն պետք է ստանար հետաքննության բոլոր արդյունքները և դատական նյութերի պատճենները, որոնք գտնվում էին լիբանանյան արդարադատության տրամադրության տակ: Այդպիսով գործը կփոխանցվեր Միջազգային դատարանին: Դատախազի կարծիքով՝ դատական գործընթացը կարող էր տևել 3-ից 5 տարի: Դատավորների քանակը 11 էր, որից 4 դատավոր ներկայացնում էին Լիբանանը: Դատավորների անունները գաղտնի էին պահվում՝ ճնշումներից խուսափելու նպատակով՝ ինչպես նաև անձնական անվտանգության ապահովման շարժառիթից ելնելով: Միջազգային դատարանի ծախսերը փակելու են Լիբանանի կառավարությունը (49 %) և տարբեր պետությունների ինքնակամ ներդրումները (51 %): Գումարի ընդհանուր քանակը կազմում է մոտավորապես 50 մլն ԱՄՆ դոլար: Դատարանի կազմավորման նախօրեին Ս. Հարիրին «Journal du dimanche» ֆրանսիական պարբերականին տված իր հարցազրույցում հայտարարեց, որ «դատարանը կնպաստի նոր Լիբանանի ծնունդին, որում քաղաքական գործիչների և լրագրողների սպանություններ տեղի չեն ունենա: Սա անպատժելիության վերջն է»⁸⁰: Լիբանանյան իշխող մեծամասնությունն ակնկալում էր գործի արդարացի քննություն և պատրաստ էր

⁷⁸ Նույն տեղում:

⁷⁹ Նույն տեղում:

⁸⁰ Սաադ Հարիրի հարցազրույցի տեքստը տես «Journal du dimanche», 28.02.2009

ընդունելու յուրաքանչյուր դատավճիռ, որը կնդունի մրջագգային դատարանը:

Ինչ վերաբերում է Սիրիայի քննությանն աջակցելուն, ապա դատարանի կազմավորման ընթացքում Բելմարը նշեց, որ Սիրիայի աջակցությունը մնում է բավարար: Այդ հայտարարությունը կապված էր ոչ այնքան իրական մեղավորներին հայտնաբերելու Սիրիայի ջանքերի հետ, որքան ի ցույց էր դնում, որ միջազգային հանրությունը ցանկանում էր երկխոսել Դամասկոսի հետ և թուլացնել սիրիական վարչակազմի մեկուսացումը, որը սերտ կապեր էր պաշտպանում Իրանի հետ:

Դատարանի կազմավորումը ԱՄՆ-ի և Ֆրանսիայի ջանքերի համատեղման արդյունք էր, պետություններ, որոնք էականորեն ազդում են Մերձավոր Արևելքում իրավիճակի զարգացման վրա: Ֆրանսիայի նախկին նախագահ Ժակ Շիրակը Ռաֆիկ Հարիրիի ընկերն էր և ակտիվորեն աջակցեց ինչպես 2004 թ. սիրիական զորքերի դուրս բերման մասին ՄԱԿ-ի ԱԽ որոշման ընդունմանը, այնպես էլ Հարիրիի սպանության գործով միջազգային հետաքննության իրականացմանը: Սիրիայի մեկուսացումը հարմար առիթ էր Ֆրանսիայի և ԱՄՆ-ի դիրքորոշումների մերձեցման համար:

Սակայն Մերձավոր Արևելքում քաղաքական իրավիճակի անընդհատ փոփոխությունը ստիպում էր հաշվի նստել Դամասկոսի կարծիքի հետ: Այդ պատճառով էլ դատարանի կազմավորման փուլում Ֆրանսիան սկսեց Սիրիայի հետ մերձեցման և հարաբերությունների վերականգնման գործընթացը: Ֆրանսիայի նախկին նախագահ Ն. Սարկոզիի խոսքերով. «Այդ քաղաքականությունը միտված էր քայլ առ քայլ դեպի վստահության հարաբերությունները»: Փարիզը Սիրիայի նախագահին հավաստիացրեց, որ Միջազգային դատարանի կազմավորումը նպատակ չունեի ապակայունացնելու Սիրիան, այլ ուղղված էր մեղավորների հայտնաբերմանն ու նրանց նկատմամբ արդար դատավարության իրականացմանը և կոչված էր պաշտպանել Լիբանանի ինքնիշխանությունը⁸¹:

Նշված ժամանակահատվածում նման մոտեցում էր որդեգրել նաև Բարաք Օբամայի վարչակարգը, որը պատրաստակամ էր Դամասկոսի հետ երկխոսության և հարաբերությունների վերականգնման հարցում: Լիբանանի նախագահի հետ իր հեռախոսազրույցի ընթացքում Բ. Օբաման ընդգծեց, որ «Վաշինգտոնը

⁸¹ И. Мохова, “Открытие Специального трибунала по Ливану”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/15-03-09.htm>

նախատեսում էր վերանայել իր քաղաքականությունը Մերձավոր Արևելքում, հատկապես Սիրիայի հետ հարաբերություններում»: ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի մերձավորարևելյան հարցերով խորհրդականի պաշտոնակատար Դ. Ֆելտմանը դեռևս 2009 թ. մարտին Լիբանան իր այցելության ընթացքում նշեց, որ որևէ հակասություն չկա մի կողմից՝ Լիբանանին ամուր աջակցություն ցույց տալու, իսկ մյուս կողմից՝ խնդիրները Սիրիայի հետ երկխոսության միջոցով լուծել փորձելու գործում: Նա ընդգծեց, որ Սիրիան «կարող էր կարևոր և կառուցողական դեր խաղալ տարածաշրջանում»⁸²:

Հաշվի առնելով Սիրիայի ոչ միանշանակ հարաբերությունները Փարիզի և Վաշինգտոնի հետ՝ Դամասկոսում գտնում էին, որ այդ Միջազգային դատարանը կարող էր Սիրիայի դեմ ճնշման յուրահատուկ գործիք դառնալ:

Ստեղծված պայմաններում լիբանանցիների մի մասը մտավախություն ուներ, որ Արևմուտքի հետ Սիրիայի հետնաբեմային հնարավոր պայմանավորվածությունները կարող էին կասեցնել դատարանի աշխատանքները, եթե ԱՄՆ-ի և Ֆրանսիայի համար մի շարք կարևոր հարցերում Դամասկոսը գնար իրական համագործակցության:

Լիբանանում Դատարանի աշխատանքների սկսման օրը «Մարտի 14-ի» դաշինքը կազմակերպեց հատուկ միջոցառում, որին մասնակցեցին հայտնի քաղաքական գործիչներ, պատգամավորներ և հասարակական գործիչներ, ինչպես նաև ցույց՝ ի աջակցություն միջազգային հանրության ջանքերի: Բեյրութում՝ Նահատակների հրապարակում, տեղադրվել էր հսկայական էկրան, որով Հոլանդիայից հեռարձակվում էր Միջազգային դատարանի բացման արարողությունը: Օրվա ընթացքում «Մայրիների հեղափոխության» բոլոր զոհերի գերեզմաններին դրվեցին ծաղիկներ և պսակներ:

Միջազգային դատարանի կազմավորման և նրա գործունեության վերաբերյալ վերաբերմունքը միանշանակ չէր լիբանանյան հասարակության ներսում: Թեև շատ լիբանանցիներ դատարանի կազմավորումը դիտում էին որպես արդարադատության հաղթանակ և մեղավորներին պատժի ենթարկելու հավանականության մեծացում, սակայն բնակչության մի հատվածը, որն առանձնապես «համակրանք» չէր տաժում Արևմուտքի նկատմամբ, դատարանի կազմավորումը համարում էր Լիբանանի ներքին գործերին

⁸² Նույն տեղում:

միջամտելու և լիբանանցիների ու սիրիացիների միջև հակասությունները սրելու հերթական փորձ:

«Մարտի 8-ի» շարժումը բազմիցս հրապարակայնորեն արտահայտել էր իր բացասական վերաբերմունքը Միջազգային դատարանի կազմավորման վերաբերյալ՝ նշելով, որ «դատարանը երբեք չի բացահայտի ճշմարտությունը»:

Այդ պատճառով էլ դատարանի աշխատանքները, որքան էլ որ դատախազ Բերմանը ցանկանար, չէին կարող ներլիբանանյան և ընդհանուր մերձավորարևելյան զարգացումների համատեքստից անջատ դիտարկվել: Դատական գործընթացը չէր կարող զերծ մնալ քաղաքականության ազդեցությունից, որում միահյուսվում էին ինչպես տարածաշրջանային, այնպես էլ միջազգային ուժերի շահերը:

Դատարանի շուրջ իրավիճակը հերթական անգամ ի ցույց դրեց Լիբանանի յուրահատկությունը. ներքին հակամարտության մեջ ներքաշված կողմերից յուրաքանչյուրն ուներ ուժեղ արտաքին հովանավորներ և միևնույն ժամանակ՝ երկրի ներսում էական սոցիալական հենարան: Լիբանանն, ինչպես միշտ, դարձել էր տարածաշրջանային սուր հակամարտության կենտրոն, որում բախվում էին մի կողմից՝ արևմտյան երկրների, մասնավորապես Ֆրանսիայի և ԱՄՆ-ի, իսկ մյուս կողմից՝ Սիրիայի և Իրանի, ինչպես նաև Սաուդյան Արաբիայի և այլ երկրների շահերը: Նման պայմաններում հազիվ թե հնարավոր լիներ խուսափել Միջազգային դատարանի գործունեության քաղաքականացումից:

Մինչև 2010 թ. ավարտը պետք է հրապարակվեին Միջազգային դատարանի նյութերը: Դա պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ սաուդական «հակասիրիական» վերնախավը ցանկանում էր մինչև Աբդալլահ թագավորի վերադարձը, ով բուժման նպատակով գտնվում էր ԱՄՆ-ում, հրապարակել Սիրիայի դեմ առկա մեղադրանքները:

Դատարանի տվյալների համաձայն, որոնք ոչ պաշտոնապես հրապարակվեցին մամուլում, Ռաֆիկ Հարիրիի սպանությունը կազմակերպել էր «Հիզբալլահը»: Նրա անդամները ստեղծել էին ութ հոգուց բաղկացած խումբ: Այդ խմբի անդամներից մեկը գտնվել էր ահաբեկչության վայրին մոտ, որի մասին վկայում էր նրա բջջային հեռախոսագրույցների գաղտնագրեծումը: Հեռախոսային խոսակցությունների շղթան տանում էր դեպի «Հիզբալլահ»⁸³:

⁸³ Նույն տեղում:

Դատարանը պնդում էր, որ Ռ. Հարիրիի անձնական թիկնագործի ղեկավարը ևս ներգրավված էր նրա սպանության մեջ: Վերջինս սպանության օրը հիվանդության պատճառաբանությամբ չէր եղել նախկին վարչապետին ուղեկցող թիկնագործում: Ի դեպ նա դեռևս աշխատում էր Սաադ Հարիրիի հետ, ինչն ապացուցում էր, որ նրա դեմ, այնուամենայնիվ, ուղղակի ապացույցներ չկային:

Նշվում էր նաև, որ «Հիզբալլահի» դեմ մեղադրանքները «հայնաբերել էր» լիբանանյան ռազմական հետախուզության քննիչը, ով ևս հետազայում ակաբեկչության գոհ էր դարձել: Նույն ճակատագրին արժանացավ նաև նրա անմիջական ղեկավարը: Հարիրիի սպանության կազմակերպման ետևում կանգնած էր շատ լավ կազմակերպված ուժ: Կասկածյալների թվում էր նաև Իսրայելը⁸⁴: Այն, անկասկած, շարժառիթներ ուներ կազմակերպելու Հարիրիի սպանությունը: Դրանով վերջինս կարող էր սրել հակասիրիական տրամադրությունները՝ խնդիրներ առաջացնելով «Հիզբալլահի» ու «Համասի» համար: Հետաքրքրական էր, որ 2009 թ. Լիբանանում ռազմական հետախուզությունը բացահայտեց երկրում գործունություն ծավալող իսրայելյան լրտեսական խումբ: Վերջինիս բացահայտման գործում զգալի ներդրում ունեցավ նաև «Հիզբալլահի» անվտանգության ծառայությունը⁸⁵: Սակայն հնարավոր է նաև, որ սպանությունը կազմակերպած և իրականացրած լիներ այլ ուժ, սակայն դրա արդյունքներից օգտվել մեկ ուրիշը:

Այս համատեքստում հետաքրքիր էր նաև Իսրայելի ռազմական հետախուզության նախկին ղեկավարի հայտարարությունն այն մասին, որ սպանությունն իրականացրել էր «Հիզբալլահի» ռազմական թեևի ղեկավարներից մեկը՝ Իմադ Մուլնիյան⁸⁶, ով դատարանի տվյալների համաձայն հիմնական կասկածյալներից էր:

Սպանության կազմակերպման մեջ կասկածվողների ցուցակը գլխավորում էր Սիրիան: Այս համատեքստում էր դիտարկվում նաև 2005 թ. հոկտեմբերի 12-ին Ղազի Քանաանի «ինքնասպանությունը», ով 1982–2002 Լիբանանում սիրիական հատուկ ծառայությունների ղեկավարն էր:

Բնական էր, որ «Հիզբալլահը» պայքարում էր Դատարանի տվյալների հրապարակման դեմ՝ սպառնալով սրել ներքաղաքական իրավիճակը: Առկա պայմաններում տվյալների հրապարակ-

⁸⁴ Ю. Щегловин, “Размышления об уликах в деле по убийству бывшего премьер-министра Ливана Р. Харири”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2010/25-11-10a.htm>

⁸⁵ Նույն տեղում:

⁸⁶ Վերջինս 2008 թ. փետրվարի 12-ին սպանվեց Դամասկոսում ավտոմեքենայի պայթյունի հետևանքով:

ման դեմ էին արտահայտվում նաև Սիրիան և Թուրքիան՝ փաստարկելով, որ դրանք կարող էին Լիբանանում իրավիճակի կրկին սրման պատճառ դառնալ:

2010 թ. դեկտեմբերի 23-ին երկրում ստեղծվել էր հերթական ճգնաժամային իրավիճակը: Նախկին վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության գործով Միջազգային ռազմական դատարանը ժամանակավորապես դադարեցրել էր իր աշխատանքները: Այս մասին համաձայնություն էր ձեռք բերվել դեռևս երկրի վարչապետ Սաադ Հարիրիի և «Հիզբալլահ» կազմակերպության ղեկավար Հասան Նասրալլահի միջև: Դատարանի աշխատանքները դադարեցվել էին Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի միջնորդությամբ ձեռք բերված պայմանավորվածությունների շրջանակներում: Ըստ շրջանառվող լուրերի՝ Հարիրին իր մերձավորների շրջապատում ասել էր, որ ստեղծված լարված իրավիճակում նա համաձայնվել էր դադարեցնել հոր սպանության քննությունն ու հետաձգել դատարանի եզրակացության հրապարակումը: Սակայն Հարիրին չէր պատրաստվում դիմել ՄԱԿ-ին Դատարանի աշխատանքներն ընդհանրապես դադարացնելու նպատակով: Վերջին ամիսներին «Հիզբալլահը» ակտիվորեն պայքարում էր այդ եզրակացության հրապարակման դեմ: Այդ էր պատճառը, որ Ս. Հարիրին ստիպված էր զիջումների գնալ այդ հարցում երկրում խաղաղության պահպանման նպատակով:

Երթական քաղաքական ճգնաժամն առաջացրել էր տարածաշրջանի մի շարք պետությունների անհանգստությունը, որոնք երկյուղում էին դրա՝ զինված հակամարտության վերաճելու վտանգից: Այն իր հերթին կարող էր ապակայունացնել իրավիճակը տարածաշրջանում: Ստեղծված իրավիճակում Թուրքիան, ելնելով տարածաշրջանային իր հավակնություններից, փորձեց հանդես գալ միջնորդի դերում: Ճգնաժամի արդյունքում 2011 թ. հունվարի 12-ին Սաադ Հարիրիի կառավարությունը ստիպված եղավ հրաժարական տալ այն բանից հետո, երբ կառավարության 11 անդամներ, որոնք ներկայացնում էին «Հիզբալլահի» շահերը, հրաժարական տվեցին: Այդ քայլը նրանք հիմնավորեցին ՄԱԿ-ի Հատուկ դատարանի եզրակացության հետ իրենց անհամաձայնությամբ⁸⁷:

Հունվարի 13-ին Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարության տարածած հաղորդագրության մեջ նշվում էր, որ Թուր-

⁸⁷ И. Свистунова, “Об участии Турции в урегулировании политического кризиса в Ливане”, http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html

քիան շատ անհանգստացած է Լիբանանում իրավիճակի անկայունացմամբ, ինչը սպառնում է տարածաշրջանի խաղաղությանն ու անվտանգությանը: Այն բոլոր շահագրգիռ կողմերին կոչ արեց հանդես բերելու պատասխանատվություն և խուսափելու խնդրի քաղաքականացումից: Թուրքիայի ղեկավարությունը պատրաստակամ էր միանալ տարածաշրջանային և միջազգային ուժերի ջանքերին՝ ուղղված Լիբանանում իրավիճակի կայունացմանը:

Հրաժարականի հենց նույն օրը Սաադ Հարիրին ժամանեց Անկարա՝ երկրի վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի և արտաքին գործերի նախարար Ահմեդ Դավութօղլուի հետ հանդիպելու նպատակով: Հարիրիի, իր և «Հիզբալլահի» միջև առկա հակասությունների լուծմանը նպաստելու խնդրանքին ի պատասխան՝ Էրդողանն առաջարկեց կազմավորել հանձնախումբ՝ Լիբանանի, Թուրքիայի, ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Հորդանանի, Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, որը զբաղվելու էր լիբանանյան ճգնաժամի կարգավորման ուղիների մշակմամբ⁸⁸:

Միջազգային խորհրդածողովի կազմավորման գաղափարը հունվարի 17-ին զարգացրեց Ֆրանսիայի նախագահ Ն. Սարկոզին, ով առաջարկեց կազմավորել հանձնախումբ՝ Լիբանանի, Ֆրանսիայի, Թուրքիայի, Սիրիայի, Սաուդյան Արաբիայի և Եգիպտոսի մասնակցությամբ, որի նպատակն էր կանխել հնարավոր քաղաքացիական պատերազմի բռնկումը Լիբանանում: Թուրքական ղեկավարության կոնկրետ քայլերից էր հունվարի 17-ին Դամասկոսում Քաթարի հետ միասին Լիբանանի հարցով խորհրդակցությունների անցկացումը, որին մասնակցեցին Սիրիայի նախագահ Բաշար Ալ-Ասադը, Թուրքիայի վարչապետ Ռ. Էրդողանը, Քաթարի վարչապետ և արտաքին գործերի նախարար շեյխ Համադա Բեն Ջասեմ Ալ-Թանին: Հաջորդ օրը Բեյրութ ժամանեց Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարար Ահմեդ Դավութօղլուն, ով Քաթարի արտաքին գործերի նախարարի հետ բանակցություններ վարեց Լիբանանի նախագահ Միշել Սուլեյմանի և նախկին վարչապետ Սաադ Հարիրիի, խորհրդարանի նախագահ Նաբիհ Բերրիի և «Հիզբալլահի» գլխավոր քարտուղար Հասան Նասրալլահի հետ⁸⁹:

Բեյրութում լրագրողների հետ հանդիպման ընթացքում Դավութօղլուն հայտարարեց, որ հակամարտության կողմերը ցան-

⁸⁸ Նույն տեղում:

⁸⁹ Նույն տեղում:

կություն էին հայտնել բանակցություններ վարելու հակասությունների կարգավորման նպատակով:

Սակայն երկօրյա ակտիվ բանակցություններն արդյունք չտվեցին և կողմերը չկարողացան փոխզիջման հասնել: Արդյունքում Թուրքիայի և Քաթարի արտաքին գործերի նախարարները ստիպված եղան ձեռնունայն վերադառնալ տուն, ինչպես ավելի վաղ դա արել էին Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի ներկայացուցիչները:

Հունվարի 19-ին Էրդողանն Իրանի նախագահ Մ. Ահմադինեժադի հետ հեռախոսային զրույցի ընթացքում վերջինիս բանակցություններ վարելու կոչ արեց լիբանանյան հակամարտող կողմերի հետ՝ ճգնաժամը քաղաքական ճանապարհով լուծելու նպատակով: Իրանի ազդեցությունը լիբանանյան շիաների շրջանում կարող էր արդյունավետորեն ամբողջացնել Անկարայի միջնորդական ջանքերը:

Իրեն համարելով մերձավորարևելյան առաջատար պետություններից մեկը՝ Թուրքիան ակտիվորեն միջնորդի դեր էր ստանձնում տարածաշրջանային հակամարտություններում: Թեև այդ միջնորդական առաքելություններից ոչ բոլորն էին հաջողությամբ պսակվում, սակայն փաստ էր, որ նրա ակտիվությունը նպաստում էր վերջինիս միջազգային հեղինակության բարձրացմանը՝ անկախ դրա արդյունավետությունից: Դրա ապացույցն էր, օրինակ, այն փաստը, որ Լիբանանի վարչապետ Սաադ Հարիրին, ով կառավարական ճգնաժամի բռնկման պահին ԱՄՆ-ում էր գտնվում պաշտոնական այցով, մինչ Լիբանան վերադարձը ժամանեց Անկարա միջնորդության խնդրանքով:

***

Լիբանանում շարունակվող քաղաքական ճգնաժամի հիմնական հարցը շարունակում էր մնալ նոր վարչապետի թեկնածությունը: Այդ պաշտոնում Սաադ Հարիրիի՝ կրկին առաջադրվելուն դեմ էին ինչպես «Հիզբալլահը», այնպես էլ Միշել Աունն ու Սուլեյման Ֆրանժիեն: Դրան կտրուկ դեմ էր արտահայտվում նաև Դամասկոսը: Լիբանանյան ճգնաժամի երկարաձգման գործում կարևոր դեր էր խաղում Բաշար Ալ-Ասադի դիրքորոշումը, ով Սաադ Հարիրի թեկնածությանը դեմ լինելով, չէր ցանկանում հակադրվել նաև վերջինիս սաուդական հովանավորներին:

Մամուլում ակնարկում էին, որ Հարիրին խախտել էր «Հիզբալ-

լահի» և Բաշար Ալ-Ասադի հետ ձեռք բերված ոչ պաշտոնական պայմանավորվածությունները: Դրանց էությունը հետևյալն էր. Սիրիան թույլ էր տալիս սուննիներին հաղթանակ տանել լիբանանյան ընտրություններում և աջակցում էր կոալիցիոն կառավարության գործունեությանը, իսկ փոխարենը Սաադ Հարիրին խոստանում էր չհրապարակել Միջազգային դատարանի եզրակացությունը: Հարիրին ստիպված էր ընտրություն կատարել «արդարության» և «կայունության» միջև: Դամասկոսի պնդմամբ դատարանի եզրակացության հրապարակմանը Հարիրին դրդում էին սաուդական հակասիրիական ուժերը՝ արքայազն Բանդարն ու նրա շրջապատը: Դատարանի եզրակացության հրապարակումը, որը դեռևս հստակեցման կարիք ուներ, լրջորեն կհարվածեր «Հիզբալլահի» դիրքերին և կթուլացներ երկրում շիաների դիրքերը: Դրա հետ մեկտեղ կթուլանային նաև Սիրիայի և Իրանի դիրքերը:

Լիբանանում կառավարական ճգնաժամի առաջացման գործում իր դերակատարումն ունեցավ նաև Վալիդ Ջումբլաթը, ով այդ շրջանում գտնվում էր Դամասկոսի և «Հիզբալլահի» վերահսկողության ներքո: Հարիրիի դաշինքն իր հերթին ծրագրեր էր մշակում դրուզների շրջանում Ջումբլաթի դիրքերը թուլացնելու ուղղությամբ, նույնիսկ խոսում էին նրան վաստակած թոշակի ուղարկելու մասին: ԱՄԿ 13 պատգամավորներից 10-ը իբրև թե պատրաստ էին աջակցելու Հարիրիին նոր վարչապետի պաշտոնում⁹⁰:

Սակայն նախագահ Միշել Սուլեյմանն ընդառաջ գնաց ընդդիմությանն ու սիրիամետ ուժերին և նոր կառավարության ձևավորման վերաբերյալ խորհրդակցությունները հետաձգեց մեկ շաբաթով: Այդ ընթացքում Ջումբլաթն այցելեց Դամասկոս, որտեղ հանդիպեց նախագահ Ասադի հետ: Արդյունքում իրավիճակը կտրուկ փոխվեց:

Նոր վարչապետի պաշտոնում ընդդիմությունն առաջարկում էր Օմար Քարամեի թեկնածությունը, ով արդեն երկու անգամ զբաղեցրել էր երկրի վարչապետի պաշտոնը (1990 թ. դեկտեմբերի 24-ից մինչև 1992 թ. մայիսի 13-ը, ապա 2004 թ. հոկտեմբերի 21-ից մինչև 2005 թ. փետրվարի 28-ը): Նա դիտարկվում էր որպես փոխզիջումային թեկնածու, ում գլխավորությամբ ընդդիմությունը պատրաստ էր աշխատել նաև կոալիցիոն կառավարության կազմում:

⁹⁰ Նույն տեղում:

2011 թ. հունվարի 25-ին Լիբանանի նախագահը հաստատեց նոր վարչապետի թեկնածությունը: «Հիզբալլահ» շարժման և խոհրդարանի մեծամասնության աջակցությունը ստացավ մեկ այլ սուննի ղեկավար՝ Նաջիբ Միկաթին, ով գլխավորեց Լիբանանի նոր կառավարությունը: Վերջինս ստացավ 128 պատգամավորական ձայներից 68-ը, մինչդեռ Հարիրիի օգտին քվեարկեց 55 խորհրդարանական⁹¹: Ինչպես և սպասվում էր, Միկաթիի օգտին քվեարկեց նաև դրուզների ղեկավար Վալիդ Ջունբլաթը, ով քննադատեց Հարիրիի քաղաքական ուղեգիծը⁹²:

Ըննց նույն օրը Լիբանանի տարբեր քաղաքներում սկսվեցին Հարիրիի կողմակիցների ելույթները, ովքեր իրենց դժգոհությունն էին հայտնում Միկաթիի թեկնածության նկատմամբ:

Սակայն Հարիրին իր կողմնակիցներին երկրի ապագայի նկատմամբ պատասխանատվություն դրսևորելու և Լիբանանի խաղաղությունը չխաթարելու կոչ արեց:

Լիբանանում նոր վարչապետի ընտրության շուրջ առկա գործընթացները հաստատեցին, որ Սաադ Հարիրիի դաշինքում անդամների թվի նոսրացում էր տեղի ունեցել: Արդյունքում Սաադ Հարիրին կորցրեց իր ունեցած խորհրդարանական մեծամասնությունը:

Կարելի է ասել, որ այս դեպքում Լիբանանն այն եզակի արաբական երկրներից էր, որտեղ արևմտյան ժողովրդավարական երկրների օրինակով քաղաքական ճգնաժամը հարթվեց սահմանադրական ճանապարհով: Փաստորեն երկրում օրինական ճանապարհով իշխանության եկավ շիական «Հիզբալլահ» շարժման ղեկավարած սիրիամետ և իրանամետ դաշինքը:

Լիբանանյան գործընթացներն ի ցույց դրեցին, որ Դամասկոսի դիրքերը շարունակում էին ուժեղ մնալ Լիբանանում: Ռաֆիկ Հարիրիի սպանությանը հաջորդած սիրիական զորքերի դուրս բերումից հետո որոշ հետազոտողներ գտնում էին, որ Սիրիան կարող էր կորցնել իր դիրքերը Լիբանանում: Սակայն Դամասկոսը Լիբանանում աշխատում էր արդեն վաղուց փորձարկված տնտեսական և միջկլանային կապերի միջոցով⁹³: Դրա վառ օրինակն էր Վալիդ Ջունբլաթի քաղաքական ուղեգծի փոփոխությունը, ում սիրիացիները, օգտագործելով տարբեր մեթոդներ, կարո-

⁹¹ <http://www.arabnews.com/>, 25.01.2011

⁹² <http://ria.ru/>, 05.01.2011

⁹³ Ю. Щегловин, “Размышления о возможной «иранизации Ливана”, http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html

ղացան կրկին անգամ իրենց կողմը գրավել: Այս երևույթը շատ բնորոշ է լիբանանյան քաղաքական իրականությանը:

Հետքորքրական էր, որ Ն. Միկաթին, ով ղեկավարեց լիբանանյան նոր կառավարությունը վերջին խորհրդարանական ընտրություններին, Տրիպոլիից ընտրվել էր Հարիրիի դաշինքի ցուցակով: Դա տեղի էր ունեցել Դամասկոսի հետ պայմանավորվածության արդյունքում և լավագույնս ցույց էր տալիս լիբանանյան քաղաքական զարգացումների յուրօրինակությունը:

Նշենք, որ Միջազգային դատարանի եզրակացության հրապարակման առժամանակ հետաձգումը չէր նշանակում ընդմիջտ հրաժարում: Բացի այդ՝ այն կարող էր յուրահատուկ ճնշման միջոց դառնալ Հարիրիի ընդդիմադիր դաշինքի համար:

Կարևոր էր նաև, որ «Հիզբալլահի»՝ իշխանության գալը չբերեց Լիբանանի շիականացմանը, ինչը բացատրվում էր լիբանանյան հասարակության յուրահատուկ կրոնադավանական բնույթով:

2009 թ. ընթացքում Իրանի՝ «Հիզբալլահին» ցույց տրվող ֆինանսական աջակցությունը նվազել էր 40 %-ով, ինչը խոսում էր այն մասին, որ տնտեսական պատժամիջոցների և ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում Իրանը ստիպված էր վերանայել իր հովանավորչական ծրագրերը: Լիբանանի շիականացումը ձեռնտու չէր նաև Դամասկոսին: Պատահական չէր, որ վերջինս ակտիվորեն փորձում էր իր ազդեցության տակ պահել այն և կանխել Լիբանանի «իրանացումը»: Տվյալ փուլում Լիբանանում Իրանի ազդեցության ուժեղացման դեմ առաջին հերթին պայքարում էր հենց Դամասկոսը՝ շարունակելով տարածաշրջանային դաշնակից մնալ Իրանի հետ: Վերջինս իր հերթին պատրաստ էր ընդունելու Դամասկոսի առաջադրած պայմանները, քանի որ ելնում էր ավելի շատ գլոբալ տարածաշրջանային շահերից և չէր ցանկանում Թեհրան-Դամասկոս դաշինքի կողքին տվյալ փուլում տեսնել Դամասկոս-Ռիադ տարբերակը:

***

Այսպիսով՝ Լիբանանում զարգացումները մնացին սահմանադրական հարթությունում, և նորանշանակ վարչապետը սկսեց ակտիվ խորհրդակցություններ վարել նոր կառավարության ձևավորման նպատակով: Քաղաքական պայքարի այդ փուլում հաղթանակ տարան «Հիզբալլահին» ու Դամասկոսը: Սպասվում էր, որ 2011 թ. փետրվարին, երբ նախատեսվում էր հրապար-

րակել Միջազգային դատարանի եզրակացությունը, իրավիճակը կրկին կարող էր սրվել: Սակայն 2011 թ–ի սկզբից արաբական մի շարք երկրներում՝ Թունիս, Եգիպտոս, Եմեն, ապա նաև Սիրիա, «արաբական գարնան» շրջանակներում սկիզբ առած բողոքի ցույցերն ու ընդհանուր տարածաշրջանային անկայունությունը, ստիպեցին ինչպես միջազգային հանրությանը, այնպես էլ լիբանանյան մի շարք ուժերի կրկին անորոշ ժամանակով հետաձգել այդ եզրակացության հրապարակումը: Բնական էր, որ արաբական անկայուն երկրների շարքում ևս մեկի՝ Լիբանանի ավելացումն էլ ավելի կսրեր պայթյունավտանգ իրավիճակը տարածաշրջանում:

Սիրիայի համար լիբանանյան շիաներն ունեն ռազմավարական նշանակություն, հատկապես որպես ռազմական ուժ: «Հիզբալլահը», ինչպես և «Համասը» Սիրիայի համար յուրահատուկ ճնշման միջոց են Իսրայելի դեմ պայքարում, նաև մերձավորարևելյան հակամարտության կարգավորման գործընթացում: Իրանի ֆինանսավորման նվազումն ու այդ շրջանում նրա առաջատար դիրքերի զիջումը Դամասկոսին իրենց արտացոլումը գտան նաև «Հիզբալլահի» ներքին կառուցվածքում: Այն ավելի ակտիվորեն սկսեց ֆինանսավորման այլընտրանքային ուղիներ փնտրել: Այդպիսի ֆինանսավորման աղբյուր էր շիական սփյուռքի ֆինանսական աջակցությունը⁹⁴:

Այս համատեքստում հետաքրքրական էր կազմակերպության անվտանգության ոլորտի պատասխանատուներից մեկի՝ Ի. Մուլնիայի և նրա երկու տեղակալների սպանությունը Դամասկոսում: Նա պատասխանատու էր նաև շիական սփյուռքի ֆինանսական փոխանցումների համակարգման համար:

Մուլնիայի գործունեության կարևոր ուղղություններից էր ԱՖրիկան, որտեղ նա աշխատում էր «Ալ–Խադիր» հիմնադրամի միջոցով: 2010 թ. դեկտեմբերին Լազոսում տեղի ունեցավ շիա գործարարների հանդիպում, ովքեր ներկայացնում էին Աֆրիկայի մի շարք երկրների՝ հարուստ շիա մոտ 20 ընտանիքներ: Շիական կապիտալն ակտիվ է Անգոլայում, Նիգերիայում, Մալիում և այլ երկրներում: Այդ հանդիպման ընթացքում քննարկվեց Իրանի նկատմամբ պատժամիջոցների բացասական ազդեցությունը շիական գործարար շրջանակների վրա, ինչպես նաև ամերիկյան տնտեսական շրջանակների, Աֆրիկայի տարբեր երկրներում շիական գործարար ոլորտների վրա ճնշումները: Այդ խորհրդակ-

⁹⁴ Նույն տեղում:

ցությունից երկու շաբաթ անց քննարկմանը մասնակցած երկու պատվիրակներ այցելեցին Բեյրութ և հանդիպում ունեցան շեյխ Նասրալլահի հետ: Հանդիպման ընթացքում որոշում կայացվեց հնարավորինս «առանձնացնելու» շիական բիզնեսն Իրանից և «Հիզբալլահից», ինչը թույլ կտար աֆրիկյան շիական կապիտալը զերծ պահել պատժամիջոցներից: Հանդիպմանը մասնակցում էր նաև Մուղնիայի պաշտոնում նշանակված Հասան Իզեդինը: Վերջինս ուներ ընդգծված սիրիամետ դիրքորոշում: Դամասկոսն ակտիվորեն փորձում էր վերահսկել նաև շիական սփյուռքի գործունեությունը⁹⁵: Կարող ենք փաստել, որ սփյուռքում շիական գործարար շրջանակների դիրքերը պահպանելու նպատակով որոշում ընդունվեց գոնե ցուցադրաբար կապերը թուլացնելու Իրանի և «Հիզբալլահի» հետ ֆինանսական կապիտալի զարգացման նպատակով:

Այս պայմաններում Ռաֆիկ Հարիրիի սպանության մեջ մեղադրվողների ցանկում առաջնային էր Մուղնիայի անունը, ինչով էլ բացատրվում էր նրա սպանությունը, որը ձեռնտու էր նաև Սիրիային:

Երկարատև՝ շուրջ հինգ ամիս շարունակվող բանակցությունների արդյունքում միայն 2011 թ. հունիսի 13-ին Միկաթին կարողացավ ձևավորել կառավարություն: Այն կազմված էր 30 նախարարներից: Կառավարության կազմի հաստատումից հետո Նաջիբ Միկաթին հայտարարեց, որ նոր կառավարությունը ողջ Լիբանանին է և աշխատելու է բոլոր լիբանանցիների համար: Այն գործելու էր հետևյալ կարգախոսով՝ «Ամեն ինչ երկրի և աշխատանքի համար»:

Կառավարության կազմավորման կապակցությամբ առաջիններից մեկը Լիբանանի նախագահին շնորհավորեց Բաշար Ալ-Ասադը:

Նոր կառավարությունում Մուհամմեդ Սաֆադին զբաղեցրեց ֆինանսների, Ադնան Մանսուրը՝ արտաքին գործերի, Ֆայեզ Ղոսնը՝ պաշտպանության և Մարվան Շարբելը՝ ներքին գործերի նախարարների պաշտոնները: «Հիզբալլահը» և «Ամալը» յուրաքանչյուրը ստացավ երկուական նախարարական աթոռ: «Հիզբալլահը» ներկայացնող Մուհամմեդ Ֆնեյշը նշանակվեց պետնախարար, իսկ Հուսեյն Հաջ Հասանը՝ գյուղատնտեսության նախարար: Նիկոլաս Նահասը զբաղեցրեց էկոնոմիկայի նախարարի, Նիկոլաս Սահնավին՝ հեռահաղորդակցության

⁹⁵ Նույն տեղում:

նախարարի, իսկ Շաքիբ Քուրթոբավին՝ արդարադատության նախարարի պաշտոնը⁹⁶:

Նախագահ Միշել Սուլեյմանը նշանակեց 3 չեզոք նախարարներ, իսկ Միկաթի միջնորդությամբ նշանակվեց 7 նախարար: Նոր կառավարության մեջ ներգրավվեց նաև Հարիրիի դաշինքից դուրս եկած Վալիդ Ջումբլաթի ղեկավարած ԱՍԿ-ն: Դրուզական համայնքում նրա մրցակից Արսլանը հրաժարվեց նոր կառավարության հետ համագործակցելուց: 10 նախարարական աթոռ ստացավ Միշել Աունի «Ազատ հայրենասիրական» շարժումն ու նրա հետ համագործակցող մարոնիական «Մարադա» շարժումն ու ՀՅԴ-ն: Կառավարությունում ՀՅԴ-ն ներկայացնում են Վրեժ Սաբունջյանը (հայ առաքելական), ով զբաղեցրեց արդյունաբերության նախարարի պաշտոնը, և Փանոս Մանջենյանը (կրկին հայ առաքելական), ով նշանակվեց պետնախարարի պաշտոնում⁹⁷:

Նոր կառավարությունում ներգրավվեց նաև նախկին վարչապետ Օմար Քարամեի որդին՝ Ֆեյսալ Քարամեն: Այս փաստն ուրախությամբ ընդունեցին Քարամենների հարազատ Տրիպոլիում: Կառավարության կազմում, կրոնադավանական համակարգի համաձայն, կան հավասար թվով քրիստոնյա և մուսուլման նախարարներ, իսկ վերջիններիս մեջ՝ 6 սուննի և 5 շիա (թեև սովորաբար նրանց թիվը ևս հավասար է լինում):

***

2011 թ. արաբական մի շարք երկրներում ընթացող բողոքի ցույցներն ու անկայունությունը չըջանցեցին նաև Սիրիան: 2011 թ. մարտից այնտեղ շարունակվող ներքին անկայուն իրավիճակը, բնականաբար, իր արտացոլումն ունեցավ նաև Լիբանանում: Առկա իրավիճակում «Հիզբալլահի» ղեկավարած դաշինքը որոշեց պաշտպանել Սիրիայի վարչակարգին: Որպես ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի անդամ՝ Լիբանանը ձեռնպահ մնաց 2011 թ. օգոստոսի 4-ին 14 պետությունների ընդունած հայտարարությանը միանալուց, որը դատապարտում էր ուժի կիրառումը Սիրիայի խաղաղ բնակչության նկատմամբ: Դրանով Լիբանանն ի ցույց դրեց իր անհամաձայնությունը երրորդ պետության ներքին գործերին միջամտելու հարցում: Իր հերթին ընդդիմա-

⁹⁶ “Prime Minister Najib Mikati formed Monday a 30-Member Cabinet”, by Thomas Al-Basha, <http://www.dailystar.com.lb>, 13.06.2011

⁹⁷ Նույն տեղում:

դիր Սաադ Հարիրիի դաշինքը շուրջ մի քանի ամիս ծեռնպահ էր մնում Սիրիայում ընթացող զարգացումները մեկնաբանելուց՝ դրանով իսկ փորձելով չարել լիբանանյան հակասությունները:

«Մի շարք լիբանանյան քաղաքական գործիչներ գիտակցաբար խուսափում էին արտահայտվելուց Սիրիայում ընթացող զարգացումների վերաբերյալ», – այս կապակցությամբ նշեց Լիբանանի համալսարանի Հասարակագիտական ինստիտուտի պրոֆեսոր Միքայել Շաուր: Միայն հուլիսի վերջին Սաադ Հարիրին խախտեց լռությունը և նշեց, որ ինչպիսին էլ լինեն հանգամանքները Սիրիայում, լիբանանցիները չեն կարող լռել⁹⁸:

Սիրիայում հասարակության երկփեղկումն ու անկայունության խորացումը ևս մեկ անգամ հաստատեց սիրիական ազդեցությունը Լիբանանի քաղաքականության և հասարակության վրա: Միքայել Շաուրը նշեց, որ սիրիամետ դաշինքում ոմանք երկյուղում են տարածաշրջանային կարևոր գործընկերոջը կորցնելու հեռանկարից և անհանգստանում են սեփական քաղաքական ապագայի համար: Մինչդեռ Հարիրիի դաշինքը գտնում էր, որ «ժողովրդավարական» Սիրիայի հետ ավելի դյուրին կլիներ պայմանավորվածություններ ձեռք բերելը⁹⁹:

Լիբանանի քաղաքացիական հասարակությունն ավելի վաղ, քան քաղաքական գործիչները, արտահայտեց իր տեսակետը սիրիական գործընթացների վերաբերյալ: Երկրում նույնիսկ բախումներ տեղի ունեցան սիրիական վարչակարգի կողմնակիցների և ընդդիմադիրների միջև: 2011 թ. հոկտեմբերի սկզբին մոտ 50 խաղաղ ցուցարարներ, որոնք Բեյրութում Սիրիայի դեսպանատան մոտ ցույց էին կազմակերպել՝ ի պաշտպանություն սիրիական ընդդիմությանը, ծեծի ենթարկվեցին Բաշար Ալ-Ասադի վարչակարգի պահպանման աջակիցների կողմից: Կային նաև վիրավորներ: Ինչպես նշում է ֆրանսալեզու “L’Orient-le-Jour” լիբանանյան պարբերականը. «Դա առաջին բախումը չէր: Սեպտեմբեր–հոկտեմբեր ամիսների ընթացքում հյուսիսային Տրիպոլի քաղաքում բախումների հետևանքով արդեն իսկ կար 6 զոհ, ինչն ի ցույց էր դնում լիբանանյան հասարակության բևեռացումը սիրիական հարցում»¹⁰⁰:

Այս ամենը չխանգարեց, որ 20 լիբանանցի մտավորականներ Բեյրութի կենտրոնում հոկտեմբերի 3–ին ցույց կազմակերպեին և իրենց աջակցությունը հայտնեին սիրիացի ժողովրդին: Նրանց

⁹⁸ <http://www.reuters.com/>, 08.10.2011

⁹⁹ Նույն տեղում:

¹⁰⁰ <http://www.lorientlejour.com/>, 08.10.2011

շարքում էր նաև Ջիադ Մաջիդը, ով քաղաքագետ է և Փարիզում Ամերիկյան համալսարանի պրոֆեսոր: «France24.com»-ին տված իր հարցազրույցում նա ընդգծեց. «Այդ միջոցառման նպատակը քաղաքական չէ: Պարզապես մենք ցանկանում ենք սիրիացի ժողովրդին և հատկապես մտավարականներին ցույց տալ, որ նրաց պայքարը՝ հանուն ազատության, նաև լիբանանցիներինն է: Բեյրութը չի լռելու»¹⁰¹:

***

Հայ-լիբանանյան կապերն ու հարաբերություններն ունեն կայուն հենք, քանի որ բոլոր մակարդակներում էլ ջերմ են և բարեկամական: Այդ հարաբերությունները դրսևորվում են ինչպես պետական՝ քաղաքական երկխոսություն, բազմաբովանդակ շփումներ ու բազմառոտ համագործակցություն, այնպես էլ ժողովրդական մակարդակներում: Այս կապերի խորացմանը մեծապես նպաստեց նաև ՀՀ ԱԺ նախագահ Հովիկ Աբրահամյանի հրավերով 2011 թ. հոկտեմբերի 3-ին Լիբանանի խորհրդարանի նախագահ Նաբիհ Բերրիի եռօրյա պաշտոնական այցը Հայաստան: Այցի շրջանակներում Լիբանանի Ազգային ժողովի նախագահը հանդիպումներ ունեցավ ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի, ՀՀ ԱԺ նախագահ Հովիկ Աբրահամյանի, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդի, վարչապետ Տիգրան Սարգսյանի, ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանի հետ: Հոկտեմբերի 4-ին նա ելույթ ունեցավ Ազգային ժողովում, այցի շրջանակներում լիբանանյան պատվիրակությունն այցելեց Ծիծեռնակաբերդ՝ Հայոց ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիր, ծաղկեպսակ դրեց Մեծ եղեռնի զոհերի հուշարձանին¹⁰²:

Իսկ նույն թվականի դեկտեմբերի 8-10-ը Հայաստան այցելեց Լիբանանի նախագահ Միշել Սուլեյմանը: Նրա գլխավորած պատվիրակության կազմում էր նաև երկրի արդյունաբերության նախարար Վրեժ Սաբունջյանը: Լիբանանի նախագահը հանդիպումներ ունեցավ ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի, օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների ղեկավարների, ինչպես նաև Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդի հետ: Տեղի ունեցավ հանդիպում Սաբունջյանի և ՀՀ գյուղատն-

¹⁰¹ «La crise en Syrie s'invite chez le voisin libanais», <http://www.france24.com>, 08.10.2011

¹⁰² <http://ar.newsarmenia.ru/intercoop/20111003/42533970.html>.<http://ar.newsarmenia.ru/intercoop/20111003/42533970.html>. 03.10.2011

տեսության նախարար Սերգո Կարապետյանի միջև, որի ընթացքում կողմերը նշեցին երկկողմ տնտեսական համագործակցության ակտիվացման անհրաժեշտության մասին¹⁰³: Այցի շրջանակներում ստորագրվեցին հայ-լիբանանյան համագործակցության զարգացմանն ուղղված մի շարք փաստաթղթեր¹⁰⁴:

***

Ամփոփելով փաստենք, որ Սիրիայում ճգնաժամի խորացումն անպայմանորեն իր ազդեցությունը կունենա լիբանանյան ներքաղաքական զարգացումների վրա: Այս համատեքստում լուրջ խնդիրներ կարող են առաջանալ «Հիզբալլահ» շարժման համար, որի հիմնական հովանավորներից է Սիրիայի ներկայիս վարչակարգը: Դժվար է կանխատեսել, թե ինչպիսին կլինեն զարգացումները Սիրիայում, սակայն, փաստ է, որ դրանք անկասկած իրենց արտացոլումը կգտնեն Լիբանանում:

¹⁰³ <http://www.armtimes.com/tag/6078>, դեկտեմբերի 9, 2011

¹⁰⁴ <http://www.panorama.am/am/politics/2011/12/08/arm-lebanon/>, դեկտեմբերի 8, 2011